⟨ΙΩΣΗΦ ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ⟩, ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (1406)

ΒΑΣΙΛΗ ΚΑΤΣΑΡΟΥ

Ανάτυπο από τα *Βυζαντινά* 21
Θεσσαλονίκη 2000

Αφιέρωμα στη μνήμη
του καθηγητή Ιωάννη Ε. Καραγιαννόπουλου

ΚΕΝΤΡΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Βασίλη Κατσαροῦ

<ΙΩΣΗΦ ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ> ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (1406)

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Ἀθ. Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς δημοσίευσε ἕνα τμῆμα τῶν Πρακτικῶν τῆς «*ἐν Κύπρῳ γενομένης συνόδου*» κατὰ τὸ ἔτος 1406[1], ἡ συνέχεια τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ κειμένου παρέμεινε γιὰ ἕναν καὶ πλέον αἰώνα ἄγνωστη. Ὁ λόγος εἶναι φυσικὰ πολὺ ἁπλός: τὸ μοναδικὸ χειρόγραφο ποὺ περιεῖχε τὸ κείμενο, ὁ κώδικας 247 τῆς Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης τοῦ Παγγαίου, ἀκολούθησε τὴν τύχη τοῦ συνόλου τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς. Εἶναι εὐρύτατα γνωστὸ ὅτι ἡ βιβλιοθήκη συλήθηκε τὸ 1917 ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ποὺ κατεῖχαν γιὰ δύο περίπου χρόνια τὴν περιοχὴ καὶ τὸ προϊὸν τῆς λεηλασίας μεταφέρθηκε στὴ Σόφια[2]. Γιὰ ἑβδομήντα καὶ πλέον χρόνια χειρόγραφα καὶ βιβλία παρέμειναν στὴν ἀφάνεια, «κρυμμένα» στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, στοὺς χώρους τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες βιβλιοθῆκες. Μεταξὺ

1. Βλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, γενομένων κατὰ τὸ ἔτος 1885 διὰ τὴν «Μαυρογορδάτειον Βιβλιοθήκην», *Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος* (Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπή, Παράρτημα τοῦ ΙΖ΄ τόμου), Κωνσταντινούπολις 1886, σ. 48-51. Βλ. καὶ παρακάτω σημ. 48.

2. Γιὰ τὸ θέμα βλ. Γ. Κ. Παπάζογλου, Χειρόγραφα Εἰκοσιφοινίσσης. Ἔκθεση ἐρευνῶν, *Πρακτικὰ Β΄ Τοπικοῦ Συμποσίου «Ἡ Καβάλα καὶ ἡ περιοχή της»* [Κέντρο Ἱστορικῶν Μελετῶν Καβάλας, Ἐπετηρίδα 1], τ. Α΄, Καβάλα 1987, σ. 53-66 (= *Χειρόγραφα καὶ βιβλιοθῆκες τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης*, τ. Α΄, [Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Θρακικὴ Βιβλιοθήκη, 1], Κομοτηνὴ 1993, Γ΄, 53-66)· Βασίλη Ἄτσαλου, *Τὰ χειρόγραφα τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Κοσινίτσας (ἢ Εἰκοσιφοίνισσας) τοῦ Παγγαίου* [Δῆμος Δράμας, Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο (Σειρὰ Δημοσιευμάτων, ἀρ. 1)], Δράμα 1990, σ. 21-27· *Actes de la Table Ronde: «Principes et méthodes du cataloguage des manuscrits grecs de la collection du Centre Dujčev», Sofia 21-23 Août 1990* [Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Publications du Programme de la coopération entre le Centre «Ivan Dujčev», de l'Université «St. Kliment Ohridski» de Sofia et l'Université Aristote de Thessalonique, 1], Thessalonique 1992, passim· Βασίλης Κατσαρός, *Τὰ χειρόγραφα τῶν μονῶν Τιμίου Προδρόμου Σερρῶν καὶ Παναγίας Ἀχειροποιήτου τοῦ Παγγαίου (Κοσίνιτσας). Ἡ ἱστορία τῶν ἀριθμῶν* [Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Σερρῶν, Σειρὰ Ἐκδόσεων γιὰ τὴν πόλη καὶ τὸ Νομὸ Σερρῶν, 4], Σέρρες 1995, σ. 17-53. Δὲν προσφέρει τίποτα τὸ σημαντικὸ ἢ τὸ καινούργιο στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἡ «Συνάντηση τῆς Κομοτηνῆς», 6-7 Μαΐου 1995, τὰ Πρακτικὰ τῆς ὁποίας, μὲ τίτλο *Κλεμμένα πολιτιστικὰ ἀγαθὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Ἡ ἐνεστῶσα κατάσταση καὶ τὸ νομικὸ καθεστὼς τῆς ἐπιστροφῆς*, ἐπιμ. Γ. Κ. Παπάζογλου [Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμῆμα Ἱστορίας-Ἐθνολογίας, Θρακικὴ Βιβλιοθήκη, 4], Κομοτηνὴ 1999, κυκλοφόρησαν προσφάτως.

τῶν ἐτῶν 1987-1990, ὕστερα ἀπὸ μία συντονισμένη προσπάθεια ποὺ κατεβλήθη μὲ σκοπὸ νὰ πειστοῦν οἱ Βούλγαροι ἐπιστήμονες νὰ φανερώσουν ἐπὶ τέλους τὴ λεγόμενη «κλειστὴ συλλογὴ»[3] τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴ μονὴ Εἰκοσιφοινίσσης καὶ τὴ μονὴ Τιμίου Προδρόμου Σερρῶν, ἐπανεμφανίστηκαν τὰ «χαμένα» χειρόγραφα. Τὰ γεγονότα εἶναι πολὺ γνωστὰ καὶ δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἐδῶ[4].

Γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ χειρογράφου τῆς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἀριθ. 247 καὶ τοῦ κειμένου τῶν Πρακτικῶν ἐνδεικτικὰ εἶναι τὰ γραφόμενα σὲ εἰδικὴ μονογραφία γιὰ τὴ ζωή, τὸ ἔργο καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ πρωταγωνιστῆ τῆς Συνόδου Ἰωσὴφ Βρυεννίου, ποὺ συντάχτηκε καὶ κυκλοφόρησε λίγα χρόνια νωρίτερα ἀπὸ τὴν ἐπανεμφάνιση τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων στὴ Σόφια ἀπὸ τὸν πρωτοπρεσβύτερο Νικόλαο Ἰωαννίδη[5]. Ὁ συγγραφέας, ἀφοῦ περιγράφει τὰ γεγονότα μὲ βάση τὸ ἐκδομένο ἀπόσπασμα τῶν Πρακτικῶν, καταλήγει: *Ἡ πίστη λοιπὸν* <ἐνν. τῶν Κυπρίων> *βρισκόταν σὲ κίνδυνο καὶ* <αὐτοὶ> *δὲν ἦταν εἰλικρινεῖς ὡς πρὸς τὴν ὀρθοδοξία τους. Στὸ σημεῖο αὐτὸ διακόπτεται δυστυχῶς ἡ διήγηση τῶν ἐκδεδομένων Πρακτικῶν καὶ ἡ συνέχεια τῆς Συνόδου παραμένει ἄγνωστη*[6].

Γιὰ τὸ θέμα τῶν Πρακτικῶν τῆς Συνόδου τῆς Κύπρου τὸ ἐνδιαφέρον μου ξεκίνησε προτοῦ κἂν πιάσω στὰ χέρια μου τὸ χειρόγραφο ποὺ περιέχει τὸ κείμενο. Τὰ ὅσα σημείωνε ὁ Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς γιὰ τὴ σημασία καὶ τὴν ἀξία τοῦ κειμένου[7] μοῦ κέντριζαν τὴν περιέργεια γύρω ἀπὸ τὴν τύχη τοῦ συγκεκριμένου χειρογράφου. Ὅταν ἄγγιξα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ χειρόγραφο Εἰκοσιφοινίσσης 247 ἡ συγκίνησή μου ἦταν ἀπερίγραπτη. Ζήτησα νὰ μελετήσω καὶ νὰ ἐκδώσω τὸ κείμενο ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα ἔργα ποὺ παρουσίαζαν εὐρύτερο ἐνδιαφέρον[8]. Ἡ μελέτη τοῦ χειρογράφου καὶ τοῦ κειμένου πῆρε πολὺ χρόνο. Οἱ δύ-

3. Τὸν ὅρο χρησιμοποιοῦν οἱ Βούλγαροι συνάδελφοι, βλ. A. Džurova - Kr. Stančev, *La collection des manuscrits grecs du Centre «Ivan Dujčev»*, Actes de la Table Ronde, ὅ.π., σ. 39: «... du *fonds fermé* de manuscrits grecs».

4. Ἡ πληθώρα τῶν σχετικῶν δημοσιευμάτων στὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ τύπο τῆς Ἑλλάδος καλύπτει τὴν τρέχουσα ἐπικαιρότητα, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν ἡ Βουλγαρία ἐμφανίζει κατὰ καιροὺς σὲ διάφορες ἐκθέσεις στὸ ἐξωτερικὸ κειμήλια, χειρόγραφα καὶ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα ὡς πολιτιστικὰ ἀγαθὰ τοῦ δικοῦ της πολιτισμοῦ, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εἶναι προϊόντα λεηλασίας τοῦ Μακεδονικοῦ ἑλληνικοῦ χώρου κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς (1917-1919 καὶ 1942-1944)· γιὰ τὸ θέμα, ἐκτὸς τῆς πασίγνωστης ὑπόθεσης τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων, βλ. εἰδικὴ ἔκδοση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, Διεύθυνσις Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων, μὲ τίτλο *Ζημίαι τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῶν στρατῶν κατοχῆς* [ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου], Ἀθῆναι 1946. Γιὰ τὶς προεκτάσεις καὶ τὴν ἀντιεπιστημονικὴ ἐκμετάλλευση τοῦ θέματος βλ. Β. Κατσαροῦ, βιβλιοχρισία στὸ περιοδ. *Βυζαντινὰ* 20 (1999) 389-402.

5. Βλ. Πρωτοπρεσβυτέρου Νικολάου Χ. Ἰωαννίδη, *Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος. Βίος-Ἔργο-Διδασκαλία*, Ἀθήνα 1985.

6. Ὅ.π., σ. 81-82, σημ. 7.

7. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἔκθεσις*, σ. 49.

8. Εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ τὴ Διεύθυνση τοῦ Κέντρου «Ivan Dujčev», τὴν καθηγ.

σκολες συνθῆκες ἐργασίας δὲν μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ δώσω στὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα σύντομα τὴν ἀναμενόμενη ἔκδοση[9]. Ὡστόσο τὰ πρῶτα συμπεράσματα τῆς ἔρευνάς μου δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ παρουσιάσω γιὰ πρώτη φορά, ὅπως ἅρμοζε, στὴν Κύπρο (1995), προσκεκλημένος τοῦ Δήμου Λευκωσίας στὸ πλαίσιο τῶν ἐκδηλώσεων γιὰ τὸν «Εὐρωπαϊκὸ Πολιτιστικὸ Μήνα»[10]. Ὕστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια (1999), μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἔκθεσης «Βυζαντινὴ Μεσαιωνικὴ Κύπρος» ποὺ ἔγινε στὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης[11], ξαναμίλησα πάνω στὸ ἴδιο θέμα, συνοψίζοντας τὰ συμπεράσματα τῶν ὡς τότε ἐρευνῶν μου στὴν πορεία ἑτοιμασίας μιᾶς εἰδικῆς αὐτοτελοῦς μονογραφίας, στὴν ὁποία πραγματεύομαι ἀναλυτικὰ ὅλα τὰ θέματα καὶ τὰ προβλήματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ ἔργο.

Ἐπειδὴ ἡ πορεία τῆς ἔρευνας τράβηξε σὲ μάκρος καὶ ξέφυγε, τόσο ἀπὸ τὰ χρονικὰ ὅρια μέσα στὰ ὁποῖα ὑπελόγιζα νὰ ὁλοκληρώσω τὸ ἔργο, ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ περιορισμένα ὅρια μιᾶς ἔκδοσης καὶ μόνο τοῦ κειμένου, θεώρησα σκόπιμο νὰ παρουσιάσω ἐδῶ, γιὰ πρώτη φορά, τὸ ὁλοκληρωμένο κείμενο τῶν Πρακτικῶν, ἐκπληρώνοντας ἕνα χρέος ποὺ ἔχω ἤδη ἀναλάβει πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα, ἀλλὰ καὶ τοὺς Κύπριους ποὺ ἀδημονοῦν νὰ γνωρίσουν τὶς πηγὲς τῆς ἱστο-

Axinia Džurova καὶ τὸν καλλιτέχνη φωτογράφο κ. D. Karadimčev γιὰ τὴν φροντίδα τους νὰ μοῦ προμηθεύσουν εὐανάγνωστες φωτογραφίες τοῦ χειρογράφου, τὸ ὁποῖο εἶχα τὴν τύχη νὰ μελετήσω ἀπὸ κοντὰ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1988-1993, διάστημα στὸ ὁποῖο λειτούργησε οὐσιαστικὰ τὸ Πρόγραμμα ἐπιστημονικῆς συνεργασίας μας μὲ τὸ Κέντρο Dujčev, στὸ πλαίσιο τῆς διακρατικῆς συμφωνίας μορφωτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀνταλλαγῶν ἀνάμεσα στὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης καὶ στὸ Πανεπιστήμιο Σόφιας, στὸ ὁποῖο ὑπάγεται τὸ ἐν λόγῳ ἐπιστημονικὸ ἵδρυμα. Εὐχαριστίες ὀφείλω καὶ πρὸς τὸν συνάδελφο Γιάννη Πολέμη, πρὸς τὸν ὁποῖο ἔγινε ἀνεξάρτητη πρόταση γιὰ μελέτη καὶ ἔκδοση τοῦ ἴδιου κειμένου ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Κέντρου Dujčev, τόσο γιὰ τὴν προσήλωσή του στοὺς κανόνες ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας, ὅσο καὶ γιὰ τὶς συζητήσεις ποὺ εἴχαμε πάνω σὲ ὁρισμένα ζητήματα ποὺ θέτουν τὰ *Πρακτικά*. Δὲν πρέπει νὰ ξεχάσω τὸν ἐπιστημονικὸ συνεργάτη κ. Dorotej Getov γιὰ τὴν πρακτικὴ συνδρομή του στὴν ἐξέταση τοῦ χειρογράφου ποὺ μᾶς διέσωσε τὸ κείμενο.

9. Βλ. σχετικὰ B. Νεράντζη-Βαρμάζη, *Μεσαιωνικὴ ἱστορία τῆς Κύπρου μέσα ἀπὸ τὶς βυζαντινὲς πηγές*, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 128 σημ. 205. Βλ. ἐπίσης Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου κατὰ τὴν περίοδο τῆς Φραγκοκρατίας, στὴν *Ἱστορία τῆς Κύπρου*, ἐκδιδομένη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, τ. Δ΄, Μεσαιωνικὸν Βασίλειον, Ἐνετοκρατία, Μέρος Α΄, Ἐξωτερικὴ Ἱστορία - Πολιτικοὶ καὶ Κοινωνικοὶ θεσμοὶ - Δίκαιον - Οἰκονομία - Ἐκκλησία [Ἵδρυμα Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, Γραφεῖον Κυπριακῆς Ἱστορίας], Λευκωσία 1995, σ. 621 σημ. 225. Σὲ τυπογραφικὴ παραδρομὴ ὀφείλεται ἡ φρ. *Ἡ μονὴ Κοσινίτζης ὑπάγεται σήμερα στὴ Βουλγαρικὴ ἐπικράτεια*, ποὺ ἐμφανίζεται στὴν ἴδια σελίδα (σημ. 223) τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

10. Ἡ ἐκδήλωση πραγματοποιήθηκε τὴν 29.5.1995 στὸ Πνευματικὸ Κέντρο «Πύλη Ἀμμοχώστου» τῆς Λευκωσίας. Θεωρῶ χρέος νὰ ἐκφράσω καὶ γραπτῶς τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μου στὸν Δήμαρχο κ. Λέλο Δημητριάδη γιὰ τὴν πρόσκληση, καθὼς καὶ στὸν τότε Ἀντιδήμαρχο Πολιτισμοῦ κ. Θ. Θεοδώρου καὶ στὴν κα Κάτια Ταουσάνη γιὰ τὴ φιλοξενία καὶ τὴ βοήθειά τους στὴν ἐπιτόπια ἔρευνα, ἡ ὁποία ὑπῆρξε γιὰ μένα πολύτιμη ἐμπειρία γνωριμίας μὲ τὸ χῶρο τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Κύπρου.

11. Ἡ ἐκδήλωση πραγματοποιήθηκε τὴν 21.1.1998 στὸ μικρὸ ἀμφιθέατρο «Μελίνα Μερκούρη» τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Θεσσαλονίκης. Ἐκφράζω καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ τὶς εὐχαριστίες μου πρὸς τὴ Διευθύντρια τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου κα Εὐτυχία Κουρκουτίδου-Νικολαΐδου, καθὼς καὶ στὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Ἔκθεση «Βυζαντινὴ Μεσαιωνικὴ Κύπρος» καὶ στοὺς Φίλους τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς ἐκδήλωσης.

ρίας τους[12]. Δὲν θὰ ἐπιμείνω, συνεπῶς, στὰ πολλὰ καὶ ποικίλα προβλήματα ποὺ συνδέονται μὲ τὸ κείμενο· τὰ ζητήματα αὐτὰ θὰ ἀντιμετωπίσω στὴν ἐκτενέστερη μονογραφία μου γιὰ τὰ Πρακτικά. Θὰ παραθέσω ἁπλῶς ἐδῶ ὁρισμένα στοιχεῖα ποὺ ἀφοροῦν στὴν κατάσταση τῆς παράδοσης τοῦ κειμένου μὲ περιληπτικὸ τρόπο, θὰ ἀναφερθῶ ἐπιγραμματικὰ στὴν ὑπόθεση τῆς Συνόδου τοῦ 1406 καί, τέλος, θὰ δώσω τὴν editionem primam ὁλόκληρου τοῦ κειμένου τῶν Πρακτικῶν.

Τὸ χειρόγραφο

Ὁ κώδικας ἀριθ. 247 τῆς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης (ποὺ ἔχει τώρα τὸν ἀριθ. 262 στὴ Συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τοῦ Κέντρου «Acad. Ivan Dujčev») εἶναι ἕνα χαρτῶο χειρόγραφο, διαστάσεων 20,5x15 ἑκ., ποὺ περιλαμβάνει 278 συνολικὰ φύλλα μ' ἕνα παράφυλλο στὴν ἀρχή[13]. Τὸ χειρόγραφο χρονολογεῖται στὶς ἀρχὲς τοῦ 15ου αἰώνα· μολαταῦτα δὲν χαρακτηρίστηκε ὡς «αὐτόγραφο» χειρόγραφο τοῦ Ἰωσὴφ Βρυεννίου ἀπὸ τὸν Παπαδόπουλο-Κεραμέα[14], μιὰ ἄποψη ποὺ δὲν ἀκολουθήσαμε κι ἐμεῖς ἀρχικά[15]. Στὴ συνέχεια ὅμως εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ διαπιστώσω ὅτι τὸ χειρόγραφο δὲν εἶναι αὐτόγραφο τοῦ

12. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ ἐπιζήτησε ἐμπράκτως συνεργασία τὸ Κέντρο Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου καὶ διὰ τοῦ Διευθυντοῦ του κ. Κων. Γιαγκουλλῆ ἐπέδειξε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἔνταξη τῆς μελέτης καὶ ἔκδοσης τῶν Πρακτικῶν στὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖ τὸ γνωστὸ αὐτὸ ἐπιστημονικὸ Ἵδρυμα τῆς Κύπρου. Ἀνάλογο ἐνδιαφέρον ἐπέδειξε καὶ ὁ σεβαστός, ἀκάματος ἐρευνητής, κ. Θεόδωρος Παπαδόπουλλος. Καὶ πρὸς τοὺς δύο Κύπριους συναδέλφους ἐπιστήμονες ἐκφράζω τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μου. Ἡ ἀσφυκτικὴ πίεση τοῦ χρόνου μοῦ στέρησε τὴ δυνατότητα νὰ ἀνταποκριθῶ ἐγκαίρως στὴν πρόταση τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν. Ἡ παρούσα δημοσίευση ἱκανοποιεῖ ἐν μέρει τὴν προσδοκία τῶν Κυπρίων συναδέλφων καὶ τῶν ἐν γένει ἐνδιαφερομένων ἐρευνητῶν.

13. Γιὰ τὸ χειρόγραφο μνεῖες βλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἔκθεσις*, σ. 48-51, 49 σημ. 2· J. Darrouzès, *REG* 37 (1979) 13, σημ. 25· N. Χ. Ἰωαννίδη, *Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 80, σημ. 7· Β. Ἀτσαλου, *Τὰ χειρόγραφα τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Κοσίνιτσας*, σ. 76· Γ. Κ. Παπάζογλου, *Τὰ χειρόγραφα τῆς Εἰκοσιφοινίσσης (Κατάλογοι καὶ καταγραφές)*, Ἀθήνα 1991, σ. 81· Elena Velkovska, *Chronologie et contenu des manuscrits grecs de la collection du Centre d'Études Slavo-byzantines «Ivan Dujčev»*, Actes de la Table Ronde, σ. 50· V. Atsalos - A. Džurova - V. Katsaros - Kr. Stančev, *«Checklist» de la Collection des manuscrits grecs conservée au Centre de Recherches Slavo-byzantines «Ivan Dujčev» auprès de l'Université «St. Clement d'Ohrid» de Sofia* [Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Publications du Programme de la coopération entre le centre «Ivan Dujčev» de l'Université «St. Clement d'Ohrid» de Sofia et l'Université Aristote de Thessalonique, 3], Thessalonique 1994, σ. 36, ἀρ. 262, 65. Β. Κατσαροῦ, *Τὰ χειρόγραφα τῶν μονῶν Τιμίου Προδρόμου Σερρῶν καὶ Παναγίας Ἀχειροποιήτου τοῦ Παγγαίου*, σ. 202, 293. Τὸ χειρόγραφο ἐξετάζω ἀναλυτικὰ στὴν ἐκτενέστερη μελέτη τοῦ κειμένου τῶν *Πρακτικῶν*.

14. Βλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἔκθεσις*, σ. 49, σημ. 2.

15. Βλ. Elena Velkovska, *Chronologie et contenu*, ὅ.π., σ. 50: *Le deuxième écrivain qu'on suppose présenté à travers d'autographes, c'est Joseph Vryenne.* Πρβλ. V. Atsalos - A. Džurova - V. Katsaros - Kr. Stančev, *«Checklist»*, σ. 36, ἀριθ. 262 (καὶ σ. 65): «Joseph Bryennios. Oeuvres autographes (Κεφάλαια Θεολογικά, Lettres, Actes de Chypre), etc.».

Βρυεννίου[16]. Ἡ κατάστασή του δὲν εἶναι καλή. Ἔχουν χαθεῖ τὰ προστατευτικὰ καλύμματα τῆς στάχωσης· σώζεται μόνο ἕνα τμῆμα τῆς πρώτης προστατευτικῆς πινακίδας τοῦ καλύμματος, ποὺ ἦταν ξύλινη μὲ δερματόδετη ἐπικάλυψη, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ λινὸ ὕφασμα ποὺ στερεώνει τὴ στάχωση στὴ ράχη καὶ καλύπτει τὶς ραφὲς τοῦ χειρογράφου. Στὸ κέντρο τοῦ περιθωρίου, στὴν κορυφὴ τοῦ φ. 1 τοῦ χειρογράφου, διακρίνεται ἀκόμη ἡ φράση: † κε ἰῦ χε υἱέ τοῦ Θῦ, <...>[17], ἐνῶ ἡ ἐρυθρογραφία τῆς ἐπιγραφῆς στὴν ἀρχή, ἔχει σήμερα σχεδὸν τελείως ἐξαφανιστεῖ (βλ. πίν. 1). Ὅλο τὸ χειρόγραφο εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἴδιου γραφέα. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης συχνὰ στοὺς τίτλους ἐρυθρογραφία, ἡ ὁποία ἀλλοῦ ἐξαφανίστηκε καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα πῆρε τὸ χρῶμα τοῦ πορτοκαλιοῦ.

Τὸ περιεχόμενο τοῦ χειρογράφου

Τὸ περιεχόμενο τοῦ χειρογράφου περιγράφεται συνοπτικὰ ἀπὸ τὸν Παπαδόπουλο-Κεραμέα: *Ἐν ἀρχῇ (φφ. 1-238) ὑπάρχουσι τὰ τοῦ Βρυεννίου κεφάλαια ἑπτάκις ἑπτὰ (ἴδε ἔκδ. Βουλγάρεως, τόμ. Γ', σ. 48), ἕτερά τινα θεολογικὰ συγγραμμάτια καὶ ἑπτακαίδεκα τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολαί, αἱ ἀπὸ σελ. 127-170 τόμ. Γ*[18]. Τὸ κείμενο τῶν Πρακτικῶν περιέχεται στὰ φφ. 265-278ν τοῦ χειρογράφου. Ὁ Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς σκόπευε νὰ δημοσιεύσει τὸ κείμενο τῶν Πρακτικῶν σὲ ξεχωριστὴ ἔκδοση, ἀλλὰ τοῦτο, ἄγνωστο γιὰ ποιὸ λόγο, δὲν ἔγινε[19]. Ἡ διαπίστωσή μου ὅτι τὸ κείμενο τῶν Πρακτικῶν εἶναι ὁλοκληρωμένο ἐνισχύεται, τόσο ἀπὸ τὴν κατάληξη τοῦ κειμένου, ὅσο καὶ ἀπὸ ἕνα γνωστὸ καταληκτικὸ ἐπίγραμμα ποὺ σώζεται στὸ κάτω-κάτω μέρος τοῦ τελευταίου φύλλου τοῦ χειρογράφου, ποὺ δηλώνει ὅτι τὸ κείμενο τελείωνε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο[20]. Εἶναι συνε-

16. Ἡ ἄποψη αὐτὴ στηρίζεται στὰ δεδομένα λεπτομερειακῆς ἐξέτασης τοῦ χειρογράφου τὴν ὁποία θὰ ἐκθέσω στὴν ἀναλυτικότερη μελέτη τῶν Πρακτικῶν. Ἀρκεῖ ἐδῶ νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ὀρθογραφικὴ ἀπόδοση τῶν κειμένων ὅλου τοῦ χειρογράφου δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴ γραμματικὴ μόρφωση τοῦ Βρυεννίου· ἀλλὰ καὶ ὁρισμένα τεχνικὰ στοιχεῖα ἀντιγραφῆς τοῦ χειρογράφου, ὅπως ἡ προσθήκη τῶν σχημάτων ποὺ συνοδεύουν κείμενα, ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἄποψη ὅτι ἡ ἀντιγραφὴ τῶν κειμένων τοῦ ὅλου περιεχομένου τοῦ χειρογράφου ἔγινε ἀπὸ χέρι ἄλλου γραφέα, ὁ ὁποῖος βοηθήθηκε καὶ ἀπὸ κάποιον ἐρυθρογράφο ἢ τουλάχιστον ἕναν ἄλλο σχεδιαστή. Ἡ ἐξέταση ὡστόσο τοῦ χαρτιοῦ καὶ τῶν ὑδατοσήμων ἐντάσσουν τὸ χειρόγραφο σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ὁ Βρυέννιος ζοῦσε ἀκόμη στὴν Κωνσταντινούπολη (± 1415).

17. Ἡ φράση αὐτὴ μπορεῖ νὰ συμπληρωθεῖ μὲ μεγάλη πιθανότητα ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ὑπολείμματα τῆς γραφῆς στὸ χειρόγραφο ὡς ἑξῆς: *Κ(ύρι)ε Ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστ)έ, υἱὲ τοῦ Θ(εο)ῦ, <ἐλέησόν με>.*

18. Βλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Ἔκθεσις*, σ. 49 σημ. 2.

19. Ὅ.π., σ. 49: *θέλουσιν ἐκδοθῆ ἐν ἑτέρᾳ βίβλῳ.*

20. Τὸ κείμενο τοῦ καταληκτηρίου αὐτοῦ ἐπιγράμματος *ἔληξαν αὐχήν, δάκτυλοι τρεῖς καὶ γόνυ* ... (βλ. *Πρακτικά*, στίχ. 776-777), δηλώνει τὸ τέλος τοῦ κειμένου. Γιὰ τὸ μοτίβο αὐτὸ καὶ τὴν ἱστορία του βλ. G. M. Parassoglu, Δεξιὰ χεὶρ καὶ γόνυ. Some thoughts on the Postures of the Ancient Greeks and Romans when Writing on Papyrus Rolls, *Scrittura e Civiltà* 3 (1979) 5-21 καὶ πίν. 1-6. Τὰ παραδείγματα τῆς φόρμουλας τοῦ καταληκτηρίου ἐπιγράμματος στὰ βυζαντινὰ

πῶς εὐτύχημα ὅτι τὸ κείμενο σώθηκε ὁλόκληρο (βλ. πίν. 3).

Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος καὶ ἡ ἀποστολή του στὴν Κρήτη καὶ στὴν Κύπρο

Τὸ γεγονὸς τῆς Συνόδου τῆς Κύπρου συνδέεται ἀναπόσπαστα μὲ τὴν προσωπικότητα καὶ τὴ δράση τοῦ Ἰωσὴφ Βρυεννίου, τοῦ βυζαντινοῦ λογίου γιὰ τὸν ὁποῖο εὐτυχῶς διαθέτουμε σήμερα ἀρκετὲς καὶ σημαντικὲς πληροφορίες[21], ὥστε νὰ σκιαγραφήσουμε τὸ πορτραῖτο, τὶς ἀντιλήψεις καὶ τὴν παρουσία του στὴν Κύπρο. Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος, γόνος τῆς μεγάλης βυζαντινῆς οἰκογένειας τῶν Βρυεννίων[22], γεννήθηκε γύρω στὸ 1350 μᾶλλον στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου μεγάλωσε καὶ σπούδασε[23]. Τὸ 1380 εἶναι μοναχὸς στὴ Μονὴ Στουδίου, ὅταν ἀναλαμβάνει τὸ βάρος μιᾶς ἀποστολῆς στὴν Βενετοκρατούμενη Κρήτη[24], μὲ σκοπὸ νὰ ἐνισχύσει τὸ φρόνημα τοῦ ὀρθόδοξου κλήρου καὶ λαοῦ τῆς νήσου[25]. Τὸ 1396 βρίσκεται ἀκόμη στὴν Κρήτη, ἀντιμετωπίζοντας τὴ δράση τοῦ δομινικανοῦ ἱερομονάχου Μάξιμου Χρυσοβέργη, τοῦ «λατινόφρονος»[26], ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ ὁ ἴδιος στὴν ἐπιγραφὴ ἑνὸς διαλόγου του[27]. Τὸ 1401 οἱ Βενετοὶ τὸν συλλαμβάνουν, τὸν φυλακίζουν γιὰ τὴ δράση του καὶ τὸν ἀπελαύνουν[28]. Ὕστερα

ἑλληνικὰ χειρόγραφα (ὅ.π., σ. 19 σημ. 48) μποροῦν νὰ πολλαπλασιαστοῦν.

21. Βλ. *PLP*, λ. Βρυέννιος, ἀριθ. 3257, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Στὴν εἰδικότερη μεταγενέστερη βιβλιογραφία ἂς προστεθεῖ ἡ ἐργασία τοῦ N. B. Τωμαδάκη, Ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἐπιστολογραφίας. Ἰωσὴφ μοναχοῦ τοῦ Βρυεννίου ἐπιστολαὶ λ΄ καὶ αἱ πρὸς αὐτὸν γ΄, *ΕΕΒΣ* 46 (1983-1986) 279-364.

22. Γιὰ τὴν οἰκογένεια τῶν Βρυεννίων βλ. *PLP*, λ. Βρυέννιος, ἀριθ. 32-47-3260. Βλ. ἀκόμη Κ. Ἀμάντου, *Γλωσσικὰ Μελετήματα*, Ἐν Ἀθήναις 1964, σ. 428-429.

23. Οἱ Ph. Meyer [Des Joseph Bryennios Schriften, Leben und Bildung, *BZ* 5 (1896) 88] καὶ N. B. Τωμαδάκης (*Ἰωσὴφ Βρυέννιος, Σύλλαβος Βυζαντινῶν Μελετῶν καὶ Κειμένων*, τεῦχος δεύτερον, Φραγκοκρατία καὶ Παλαιολόγειοι χρόνοι, Ἐν Ἀθήναις 1961, σ. 506) θεωροῦν ὅτι ἡ *ἐνεγκαμένη καὶ θρεψαμένη* τοῦ Ἰωσὴφ Βρυεννίου εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Βυζαντίου. Τὴν ἄποψη ἀμφισβητεῖ ὁ π. Ν. Χ. Ἰωαννίδης, *Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 71, χωρὶς ἐπαρκὴ ἐπιχειρηματολογία.

24. Καὶ γιὰ τὸ χρονικὸ πλαίσιο δράσης τοῦ Βρυεννίου στὴν Κρήτη [βλ. Μ. Παρλαμᾶ, Ὁ τόπος τῆς ἐν Κρήτῃ διαμονῆς Ἰωσὴφ τοῦ Βρυεννίου, *Κρητικὰ Χρονικὰ* 2 (1948) 366-368] ὑπάρχει διχογνωμία. Ὁ Ἀρχιμ. Ἀρσένιος, μετέπειτα ἐπίσκοπος τοῦ Κυριλλώφ, [O žizni i sočinenijah Jeromonaha Josifa Vrienija grečeskogo propovednika v konce XIV i pervoi četverti XV stoletija, *Pravoslavnoe Obozrienie* 2 (1879) 91, 109] καὶ ὁ N. B. Τωμαδάκης [Μελετήματα περὶ Ἰωσὴφ Βρυεννίου, *ΕΕΒΣ* 29 (1959) 24-28· τοῦ ἴδιου, *Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 519] τοποθετοῦν τὴ δράση του στὴ νῆσο Κρήτη στὸ πλαίσιο 1381-1401. Ὁ R. J. Loenertz [Pour la chronologie des œuvres de Joseph Bryennios, *REB* 7 (1949) 13] διορθώνει: 1382/83-1402/3, ἐνῶ ὁ π. Ν. Χ. Ἰωαννίδης (*Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 74) θεωρεῖ ὅτι ὁ Βρυέννιος ἔφτασε στὴν Κρήτη «περὶ τὸ 1380».

25. Γιὰ τὸν ρόλο τοῦ Ἰωσὴφ στὴν Κρήτη βλ. N. B. Τωμαδάκη, *Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 518-526.

26. Βλ. N. B. Τωμαδάκη, *Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 522 σημ. 3.

27. Βλ. Ἰωσὴφ μοναχοῦ Βρυεννίου, *Τὰ εὑρεθέντα, δι' ἐπιμελείας Εὐγενίου διακόνου τοῦ Βουλγάρεως, τὸ πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα ἐν Λειψίᾳ τῷ 1768*, Εἰσαγωγὴ Ἀρχιμ. Εἰρηναίου Δεληδήμου, τ. Α΄, ἔκδοσις δευτέρα [ἐκδοτικὸς οἶκος Βασ. Ρηγοπούλου], Θεσσαλονίκη 1991, σ. 346-362.

28. Ὁ Ἀρχιμ. Ἀρσένιος [O žizni i sočinenijah Jeromonaha Josifa, σ. 109] καὶ ὁ N. B. Τωμαδάκης [Μελετήματα περὶ Ἰωσὴφ Βρυεννίου, *ΕΕΒΣ* 29 (1959) 125-128] θεωροῦν ὅτι ἡ ἐπιστροφὴ

ἀπὸ ἕνα περιπετειῶδες ταξίδι, κατὰ τὸ ὁποῖο τὸ πλοῖο ποὺ τὸν μετέφερε ναυάγησε[29], ἐπέστρεψε στὴ βυζαντινὴ πρωτεύουσα καὶ ἀποσύρεται στὴ Μονὴ Στουδίου μὲ κύρια ἀπασχόληση τὴ συγγραφή[30]. Τὸ ταξίδι καὶ ἡ δράση του στὴν Κρήτη καταγράφεται ἀφενὸς ὡς ἐμπειρία καὶ δοκιμασία καὶ ἀφετέρου ὡς σφυρηλάτηση τῶν προσωπικῶν του θέσεων ὡς ὀρθοδόξου, φανατικοῦ ἀντιλατίνου καὶ ζηλωτῆ ἀνθενωτικοῦ.

Τὸ 1405 ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ματθαῖος, οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ὁ αὐτοκράτορας Μανουὴλ Β' ὁ Παλαιολόγος, ἡ σύγκλητος καὶ ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινούπολης ἀποφασίζουν νὰ στείλουν τὸν Ἰωσὴφ στὴν Κύπρο, ὕστερα ἀπὸ ἔκκληση τῶν Κυπρίων ἐπισκόπων ποὺ ἀναζητοῦσαν τρόπους ἐπικοινωνίας μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο, ἔστω κι ἂν ἦταν ὑποταγμένοι —λόγῳ ἀνωτέρας βίας— στὴ Λατινικὴ ἐκκλησία[31].

Στὶς 7 Μαΐου 1405 ὁ Βρυέννιος ἀναχώρησε ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης γιὰ τὴν Κύπρο[32], ἔχοντας ὡς συνοδεία τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς Κοσμιδίου, ἱερομόναχο Ἀντώνιο, καὶ τὸν διάκονο τῆς Ἁγ. Σοφίας Κωνσταντῖνο Τιμόθεο. Ὁ Ἰωσὴφ εἶχε ἁρμοδιότητα τοῦ «τοποτηρητοῦ», δηλαδὴ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου νὰ χειριστεῖ τὸ ζήτημα τῆς «ἑνώσεως» τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο[33]. Στὶς 27 Ἰουνίου, ὕστερα ἀπὸ κουραστικὸ ταξίδι διὰ θαλάσσης ποὺ κράτησε πενήντα μέρες, ἡ ἀντιπροσωπεία

τοῦ Βρυεννίου ἀπὸ τὴν Κρήτη στὴν Κωνσταντινούπολη πραγματοποιήθηκε τὸ ἔτος 1401, ἐνῶ ὁ R. J. Loenertz (Pour la chronologie, σ. 13) πιστεύει ὅτι ὁ Ἰωσὴφ ἐπέστρεψε τὸ 1402, μετὰ τὴ λύση τῆς πολιορκίας της ἀπὸ τὸν σουλτάνο Βαγιαζήτ. Πρβλ. Ν. Χ. Ἰωννίδη, *Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 77-78. Γιὰ τὶς συνθῆκες ἐξόδου τοῦ Βρυεννίου ἀπὸ τὴν Κρήτη βλ. Ν. Β. Τωμαδάκη, Ἰωσὴφ Βρυεννίου ἀνέκδοτα ἔργα Κρητικά, *ΕΕΒΣ* 19 (1949) 151· πρβλ. τοῦ ἰδίου, Ἰωσὴφ Βρυέννιος, σ. 530-535.

29. Βλ. Ἰωσὴφ μοναχοῦ Βρυεννίου, *Τὰ εὑρεθέντα*, τ. Γ', σ. 62. Πρβλ. Ν. Β. Τωμαδάκη, *Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 534-535.

30. Βλ. Ν. Χ. Ἰωαννίδη, *Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 78 σημ. 3-5. Ἡ ὑπόθεση τοῦ π. Ἰωαννίδη, ὅτι ὁ *Βρυέννιος δίδαξε καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴ Μονὴ Στουδίου* στὸ πλαίσιο τῆς *Πατριαρχικῆς Σχολῆς* (ὅ.π., σ. 78) δὲν εὐσταθεῖ. Γιὰ τὴν τύχη τῆς λεγόμενης «Πατριαρχικῆς Σχολῆς» μετὰ τὴν ἅλωση τοῦ 1204 βλ. τὸ κλασσικὸ ἔργο τοῦ C. N. Constantinides, *Higher Education in Byzantium in the Thirteenth and Early Fourteenth Centuries (1204-ca.1310)*, [Cyprus Research Centre, Texts and Studies of the History of Cyprus, XI], Nicosia 1982, σ. 50-65. Γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν σπουδῶν στὴν Κωνσταντινούπολη μετὰ τὸ 1310 βλ. Sophia Mergiali, *L'enseignement et les lettres pendent l'époque des Palèologues (1261-1453)*, [Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, Κέντρον Ἐρεύνης τοῦ Βυζαντίου, 5], Ἀθῆναι 1996, passim.

31. Γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Βρυεννίου στὴν Κύπρο βλ. κυρίως Ν. Β. Τωμαδάκη, *Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 547-556· πρβλ. Ν. Χ. Ἰωαννίδου, *Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 79-83. Βλ. ἀκόμη, Θ. Παπαδοπούλλου, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου κατὰ τὴν περίοδο τῆς Φραγκοκρατίας, *Ἱστορία τῆς Κύπρου*, τ. Δ', Μεσαιωνικὸν Βασίλειον, Ἐνετοκρατία, Μέρος Α', σ. 618-625. Εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ τὸν κ. Θ. Παπαδόπουλλο γιὰ τὴν πολυποίκιλη καὶ πολύτιμη βοήθειά του, ὅσες φορὲς χρειάστηκε νὰ τὴ ζητήσω, κατὰ τὴ μακρόχρονη παραμονή μου στὴν Κύπρο.

32. Ὅ.π., σ. 621 σημ. 221.

33. Βλ. Ν. Χ. Ἰωαννίδου, *Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 80 καὶ σημ. 1α. Πρβλ. Θ. Παπαδοπούλλου, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ὅ.π., σ. 621.

ἔφτασε στὴν Κύπρο[34]. Χρειάστηκε ἕνα χρονικὸ διάστημα γιὰ διερευνητικὲς συζητήσεις μὲ τὸν κλῆρο καὶ τὸν λαὸ τῆς Κύπρου, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων ὁ Ἰωσὴφ ἐξέταζε μὲ προσοχὴ τὶς διαθέσεις τῶν Κυπρίων. Οἱ Κύπριοι ἱερωμένοι ἐπιθυμοῦσαν νὰ συνδυάσουν δύο πράγματα: ἀφενὸς τὴν «τυπικὴ» ὑποταγή τους στοὺς Λατίνους —ἀφοῦ δὲν μποροῦσε νὰ γίνει διαφορετικὰ— καὶ ἀφετέρου τὴ «μυστικὴ» ἐπανένωση μὲ τὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, γεγονὸς τὸ ὁποῖο ὁ Βρυέννιος θεωροῦσε μεσοβέζικη λύση[35]. Τελικά, μὲ δική του ἀπόφαση, ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος συγκάλεσε, ὀργανωμένη μὲ μυστικότητα, Σύνοδο σὲ ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Κύπρου, στὸ ναὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ[36] (πιθανότατα στὴ μονὴ τῶν Ἀσωμάτων Ταξιαρχῶν τοῦ χωριοῦ Ἀναλιόντας)[37] στὶς 28 Ἰουλίου 1406.

Τί συνέβη στὴν Κύπρο κατὰ τὴ σύνοδο αὐτὴ τὸ γνωρίζαμε σὲ γενικὲς γραμμὲς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἰωσήφ[38], ὁ ὁποῖος ὅταν ἐπέστρεψε στὴν Κωνσταντινούπολη τὴν ἴδια χρονιὰ κατέγραψε τὰ γεγονότα, ἀντιμετωπίζοντας τὴν αὐστηρὴ κριτικὴ γιὰ τὸ χειρισμὸ τῆς ὑπόθεσης στὴν Κύπρο ἀπὸ τὴ μερίδα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ὑπολόγιζαν καὶ τὶς πολιτικὲς παραμέτρους τοῦ θέματος· ἀνάμεσά τους καὶ ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας Μανουὴλ Β′ (ἂς θυμηθοῦμε ὅτι ὁ πατέρας του Ἰωάννης Ε′ εἶχε ὑπογράψει στὶς 18 Ὀκτ. 1369 καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν παπικῶν ὁμολογία πίστεως στὴ Ρώμη[39]), ποὺ κρατοῦσε μὲν ἐπιφυλακτικὴ στάση ἀπέναντι στοὺς Δυτικούς, ἀλλὰ στήριζε τὶς ἐλπίδες του σ' αὐτοὺς καὶ δὲν ἤθελε νὰ ὀξύνει τὶς ἀντιθέσεις[40].

Ὁ Ἰωσὴφ κλήθηκε νὰ ἐκθέσει ἐνώπιον τῆς Συνόδου τὴν κατάσταση τῶν πραγμάτων στὴν Κύπρο. Στὶς 17 Μαρτίου 1412[41] ἐκφώνησε τὴν ἀπολογία του ποὺ ἀποτυπώνεται στὸ ἔργο του «Μελέτη περὶ τῆς τῶν Κυπρίων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον

34. Ὅ.π., σ. 620-621.

35. Βλ. *Πρακτικά*, στίχ. 137 κ.ἑ.

36. Ὅ.π., στίχ. 34.

37. Ἡ ὑπόθεση ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου ταυτίζεται μὲ τὴν ὁμώνυμη μονὴ κοντὰ στὸ χωριὸ Ἀναλιόντας, ποὺ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὴ Λευκωσία, ἀλλὰ καὶ *παρά τι ὄρος* (πιθ. τοῦ ὄρους Μαχαιρᾶ) εἶναι ἡ περισσότερο πιθανὴ (βλ. Θ. Παπαδοπούλλου, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ὅ.π., σ. 621 σημ. 222). Τὴ μονὴ ἐπισκέφτηκα ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ σχετικὲς συζητήσεις ποὺ εἶχα μὲ τοὺς Κύπριους βυζαντινολόγους Θ. Παπαδόπουλλο καὶ Κ. Κύρρη κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς διάλεξής μου στὴν Κύπρο. Εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ τοὺς δύο ἐκλεκτοὺς συναδέλφους γιὰ τὴ συμβολή τους στὴν ἀναζήτησή μου αὐτή, ὅπως ἐπίσης καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς συναδέλφους Γιάννη Θεοχαρίδη καὶ Ἀντρέα Γιακόβλεβιτς ποὺ πρόθυμα μοῦ προμήθευσαν σχετικὸ βιβλιογραφικὸ ὑλικὸ καὶ πληροφορίες γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος ταύτισης τῆς μονῆς στὴν ὁποία πραγματοποιήθηκαν οἱ ἐργασίες τῆς Συνόδου τῆς Κύπρου.

38. Βλ. Ἰωσὴφ Βρυεννίου, *Μελέτη περὶ τῆς τῶν Κυπρίων ἑνώσεως, Τὰ εὑρεθέντα*, τ. Β′, σ. 11-30.

39. Βλ. Β. Νεράντζη-Βαρμάζη, *Τὸ Βυζάντιο καὶ ἡ Δύση (1354-1369). Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῶν πρώτων χρόνων τῆς μονοκρατορίας τοῦ Ἰωάννη Ε′ Παλαιολόγου* [Ἑταιρεία Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, 10], Θεσσαλονίκη 1993, σ. 142 καὶ σημ. 36.

40. Βλ. Ν. Χ. Ἰωαννίδου, *Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 83.

41. Βλ. Θ. Παπαδοπούλλου, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, σ. 624.

'Εκκλησίαν μελετηθείσης ἑνώσεως»[42], στὸ ὁποῖο ἐκθέτει λεπτομερῶς τὴ στάση του ἀπέναντι στὴν 'Εκκλησία τῆς Κύπρου. Στὸ ἀναλυτικὸ αὐτὸ ἀπολογητικὸ ὑπόμνημά του ὁ 'Ιωσὴφ δὲν χάνει τὴν εὐκαιρία νὰ τονίσει ὅτι α) οἱ Κύπριοι κληρικοί, μετὰ τὴν ἔκδοση τῆς Βούλλας τοῦ πάπα 'Αλεξάνδρου γιὰ τὴν 'Εκκλησία τῆς Κύπρου (τὴ λεγόμενη 'Αλεξανδρίνα[43]) προχώρησαν σὲ καινοτομίες, ὥστε νὰ διαφοροποιοῦνται ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες ὀρθόδοξες ἐκκλησίες[44], καὶ β) ἂν τὸ Πατριαρχεῖο ὑποχωροῦσε στὴν Κύπρο, τοῦτο θὰ σήμαινε γενικότερη ὑποχώρηση ἀπέναντι στὶς ἐπιδιώξεις τοῦ πάπα καί, κατὰ συνέπειαν, τοῦτο θὰ ἀπέβαινε εἰς βάρος γενικὰ τῆς ὀρθοδοξίας[45]. Ὁ κατεξοχὴν ὀρθόδοξος καὶ ἀνθενωτικὸς 'Ιωσὴφ Βρυέννιος, δάσκαλος τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ[46], ποὺ συνέχισε τὸν ἀγώνα του ἕως τὴ Σύνοδο τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας (1439)[47], δὲν μποροῦσε νὰ διανοηθεῖ κάτι τέτοιο καὶ οἱ ἀπόψεις του αὐτὲς ἀνταγακλοῦσαν τὴ σύμφωνη γνώμη τῆς ἀνθενωτικῆς μερίδος ποὺ δροῦσε στὴν Κωνσταντινούπολη. Αὐτὸ συνάγεται καὶ ἀπὸ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ γνωστοῦ ἐπίσης λογίου 'Ιωάννη Χορτασμένου[48], ποὺ ἐνέκρινε τὴ στάση τοῦ 'Ιωσὴφ στὴν Κύπρο, χαρακτηρίζοντας τοὺς ἐπισκόπους τῆς Κύπρου πονηρούς: *τοὺς ἐκείνων ἱερωσύνης ἀξιώματι προϊσταμένους παράδειγμα γίνεσθαι παντοδαπῆς πονηρίας τῷ πλήθει*[49]. Ὁ 'Ιωσὴφ ἕως τὸν θάνατό του (†1431)[50] δὲν θὰ πάψει νὰ ἐκφράζει τὶς ἀνθενωτικὲς πεποιθήσεις του.

42. Ὅ.π., σ. 624 σημ. 232-234. Γιὰ τὸ κείμενο στὴν ἐπανέκδοση τοῦ ἔργου βλ. παραπάνω σημ. 38.

43. Βλ. Θ. Παπαδοπούλλου, Ἡ 'Εκκλησία τῆς Κύπρου, σ. 594 σημ. 145, ὅπου ἀναφέρονται οἱ ἐκδόσεις τοῦ λατινικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ κειμένου τῆς Διατάξεως (Constitutio ἢ Bulla Cypria).

44. Βλ. 'Ιωσὴφ μοναχοῦ Βρυεννίου, *Μελέτη περὶ τῆς τῶν Κυπρίων ἑνώσεως, Τὰ εὑρεθέντα*, τ. Β', σ. 6-7, 13, 16-17, 22.

45. *Πρακτικά*, στίχ. 210 κ.ἑ.

46. Γιὰ τὸν Μᾶρκο Εὐγενικὸ βλ. τώρα Evelina Mineva, *Τὸ ὑμνογραφικὸ ἔργο τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ*, δακτυλ. διδ. διατριβή, 'Αθήνα 2000, σ. 9-26, ὅπου καὶ ὅλη ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

47. Γιὰ τὴ Σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας βλ. J. Gill, The Council of Florence, Cambridge 1959 (= ἑλλην. μτφρ. Γραφείου «Καλοῦ Τύπου», 'Αθήνα 1962)· D. J. Geanakoplos, *Byzantine East and Latin West. Two world of Christendom in the Middle Ages and Renaissance*, Oxford 1966, σ. 84-111 (= ἑλλην. μτφρ. Κ. Δ. Κυριαζῆ, ἐκδ. Βιβλιοπωλείου τῆς «'Εστίας», 'Αθήνα χ.χ., σ. 131-170). Βλ. ἀκόμη V. Laurent, *Les Mémoires du Grand Ecclésiarque de l'Église de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur le Concile de Florence (1435-1439)*, Rome 1971.

48. Βλ. 'Ιωάννης Χορτασμένος, ἔκδ. H. Hunger, *Johannes Chortasmenos (ca. 1370 - ca. 1436/37), Briefe, Gedichte und Kleine Schriften. Einleitung, Regesten, Prosopographie, Text* [Wiener Byzantinische Studien, Band VII], Wien 1969, σ. 161-162. Ἡ ἐπιστολὴ ἀνατυπώνεται στὸ βιβλίο τῆς Β. Νεράντζη-Βαρμάζη, *Σύνταγμα Βυζαντινῶν Πηγῶν Κυπριακῆς Ἱστορίας, 4ος-15ος αἰώνας* [Κέντρο 'Επιστημονικῶν 'Ερευνῶν. Πηγὲς καὶ Μελέτες τῆς Ἱστορίας τῆς Κύπρου, XXIII], Λευκωσία 1996, σ. 199-200. Στὸ ἴδιο βιβλίο ἀνατυπώνεται ἐπίσης καὶ τὸ κείμενο τῆς ἔκδοσης τῶν Πρακτικῶν ἀπὸ τὸν Παπαδόπουλο-Κεραμέα (σ. 176-180).

49. 'Ιωάννης Χορτασμένος, ὅ.π., στίχ. 15-16 (Β. Νεράντζη-Βαρμάζη, σ. 200, στίχ. 2-3).

50. Βλ. Ν. Χ. 'Ιωαννίδου, *Ὁ 'Ιωσὴφ Βρυέννιος*, σ. 88.

Ἡ συμβολὴ τοῦ κειμένου τῶν Πρακτικῶν

Τὸ κείμενο τῶν Πρακτικῶν τῆς Συνόδου τῆς Κύπρου φωτίζει ἐκεῖνα τὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα ἡ ἔκθεση τοῦ Βρυεννίου δὲν μποροῦσε ἢ δὲν ἤθελε σκόπιμα νὰ ἐπιμείνει καὶ προπαντὸς εἶναι μαρτυρία γιὰ τὴν ψυχολογικὴ πίεση τῶν Κυπρίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ἦταν ἀδύνατο νὰ κατανοήσουν οἱ αὐστηροὶ ἀπεσταλμένοι. Ὅταν στὶς 28 Ἰουλίου 1406, ἡμέρα Τετάρτη, μὲ ἄκρα μυστικότητα ἄρχιζαν οἱ ἐργασίες τῆς Συνόδου στὸ ναὸ τοῦ Ἀρχαγγέλου, κλῆρος καὶ λαὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου προσπαθοῦν νὰ πείσουν τὸν Βρυέννιο ὅτι στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ψυχῆς τους παραμένουν ὀρθόδοξοι καὶ ὅτι φαινομενικὰ δέχονται τὴν ὑποταγή τους στὴ Λατινικὴ Ἐκκλησία. Ὁ Ἰωσὴφ ἀντικρούει τὶς δικαιολογίες τους, περνᾶ στὸν ἔλεγχο τοῦ λειτουργικοῦ τυπικοῦ καὶ παρατηρεῖ ὅτι οἱ ἐπίσκοποι μνημονεύουν κατὰ τὴν τέλεση τῆς λειτουργίας τὸν Φραγγεπίσκοπο καὶ δέχονται τὴ δυτικὴ ἐθιμοτυπία του. Ἡ ἀπάντηση τῶν Κυπρίων σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς κατηγορίες εἶναι στὴν οὐσία ὁ κίνδυνος καὶ γι' αὐτὴν ἀκόμη τὴ ζωή τους ποὺ παραμονεύει. Ἀλλὰ ὁ Βρυέννιος εἶναι ἀνένδοτος. Ὑποδεικνύει τρόπους ἀπεξάρτησης ἀπὸ τοὺς Λατίνους ὕστερα ἀπὸ ἔγκριση τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀντιμετωπίζει τὶς ἀντιδράσεις τῶν Κυπρίων. Τέλος, ἀγανακτισμένος, ἀποκαλύπτει ὅτι οἱ Κύπριοι δὲν ἐπιθυμοῦσαν πραγματικὰ καὶ οὐσιαστικὰ τὴν ἕνωση, ἀλλὰ ἐπιδιώκουν μόνο νὰ τὰ ἔχουν καλὰ καὶ μὲ τὶς δύο Ἐκκλησίες. Ὡς ἐκ τούτου, καταλήγει, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μακρηγοροῦν καὶ ἀναφωνεῖ, διακόπτοντας τὶς συζητήσεις, *τὸ θέλημα γενέσθω τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας*[51].

Ἡ τελευταία παράγραφος τοῦ κειμένου *τούτων ῥηθέντων καὶ γράμμασι τυπωθέντων, αὐτίκα τὴν σύνοδον κατελύσαμεν*[52] δηλώνει καὶ τὸ τέλος τῶν συζητήσεων· δηλώνει καὶ τὸ τέλος τοῦ κειμένου τὸ ὁποῖο ὁ Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς θεωροῦσε λειψό. Στὴν ἴδια παράγραφο δηλώνεται καὶ ὁ σκοπὸς τῆς καταγραφῆς τοῦ κειμένου *πρὸ τοῦ ἡμᾶς ἀναχθῆναι τῆς Κύπρου εἰς μνήμην τῶν μετέπειτα, πάσαις ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις γεγράφαμεν*[53]. Ἡ φράση εἶναι σημαντική, γιατὶ δηλώνει ὅτι τὰ *Πρακτικὰ* συνετάγησαν στὴν Κύπρο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Βρυεννίου, ἀπεστάλησαν σὲ ὅλες τὶς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες. Ὑπῆρξαν συνεπῶς διάφορα ἀντίγραφα τοῦ πρωτοτύπου κειμένου, ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύει καὶ τὸ κείμενο τοῦ χειρογράφου τῆς Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης.

Ἀναμφίβολα τὰ *Πρακτικά*, ὡς κείμενο ἄμεσης καταγραφῆς τῶν λεχθέντων, διατηροῦν τὴν ἀξία τοῦ «αὐθεντικοῦ κειμένου», ἂν καὶ παραδίδονται ἔμμεσα ἀπὸ τὴ γραφίδα τοῦ πρωταγωνιστῆ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τῆς ἱστορίας καὶ τῶν γραφέων τοῦ κύκλου του. Ἡ ἐπιμονὴ ὅμως τοῦ φιλολόγου στὶς εἰκόνες τῆς λεπτομέρειας

51. *Πρακτικά*, στίχ. 768
52. Ὅ.π., στίχ. 769-770.
53. Ὅ.π., στίχ. 770-771.

τῶν στιγμῶν, ἡ εἰδικὴ καὶ φορτισμένη ἀτμόσφαιρα καὶ ἡ ἔνταση ποὺ διαχέεται στὴν ἀντίστιξη τῶν συνομιλιῶν καθιστοῦν τὸ κείμενο ἕνα δραματικὸ ἔργο. Δραματικό, γιατὶ ὁ διάλογος μὲ τὶς ἐναλλαγὲς στὸ ρυθμό, ζωντανεύει σκηνές, χρωματίζει τὸν λόγο, παρέχοντας τὴν ψευδαίσθηση ὅτι ἀκούγονται φωνὲς τῶν προσώπων σ' ἕνα σκηνικὸ μὲ θεατρικὸ χαρακτήρα. Μιὰ ἄλλη ἀδιαμφισβήτητη ἀρετὴ τοῦ κειμένου εἶναι ἡ ἀμεσότητα τῆς γλώσσας στὴν καθημερινή της ἔκφραση· καλύτερα θὰ λέγαμε τὰ γλωσσικὰ ἐπίπεδα διακύμανσης τοῦ λόγου, καθὼς ἐναλλάσσονται οἱ φωνὲς τῶν προσώπων ποὺ διαλέγονται. Μέσα ἀπὸ τὴν ἔνταση ἀνασταίνεται ἕνα κλίμα φόβου καὶ ὑποψίας, ὅλος ὁ κόσμος τῆς μικροϊστορίας τῆς καθημερινῆς συμπεριφορᾶς, φευγαλέες στιγμὲς ἀνθρώπινης ἔκφρασης πέρα ἀπὸ δεσμεύσεις θρησκευτικῆς πειθαρχίας· στιγμὲς ἐκρήξεων καὶ θυμοῦ, λόγος ἁπλός, ἐπιχειρηματολογία ἁπλή, ἔκφραση ποὺ ὁδήγησε τὸν Παπαδόπουλο-Κεραμέα νὰ προσημάνει τὴ φιλολογικὴ ἀξία τοῦ κειμένου[54]. Ὁ ἴδιος λόγος ποὺ μὲ ὁδήγησε κι ἐμένα στὴν ἀπόφαση νὰ μὴ στερήσω γιὰ μακρὸ χρονικὸ διάστημα (ἕως τὴν ὁλοκλήρωση τῆς συνολικῆς μελέτης τοῦ ἔργου) τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα τὸ ἐξαίρετο αὐτὸ κείμενο, παρέχοντας ἐδῶ τὴν πρώτη του ὁλοκληρωμένη ἔκδοση.

Στὴν ἔκδοση ἀποκατέστησα τὴν ὀρθογραφία τοῦ κειμένου τοῦ χειρογράφου, δηλώνοντας στὸ ὑπόμνημα τὶς γραφές, γιὰ νὰ πιστοποιεῖται ἡ παράδοση τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸ μοναδικὸ χειρόγραφο. Ἀποκατέστησα ἐπίσης σιωπηλὰ τὴ στίξη καὶ συμπλήρωσα τὴν ὑπογεγραμμένη, ἡ ὁποία παραλείπεται σχεδὸν παντοῦ. Ὁ ἀντιγραφέας τοῦ κειμένου παραβιάζει συχνὰ τοὺς κανόνες ποὺ ρυθμίζουν τὴν ἔγκλιση τοῦ τόνου, γι' αὐτὸ στὶς περιπτώσεις αὐτὲς τὴν ἀποκατάσταση συνοδεύει στὸ ὑπόμνημα ἡ γραφὴ τοῦ χειρογράφου.

Ὀφείλω, τέλος, νὰ ἐπαναλάβω ὅτι ἡ ἐργασία ποὺ δημοσιεύεται ἐδῶ εἶναι «πρόδρομη» μιᾶς εὐρύτερης ποὺ θὰ ἐξετάσει μὲ συστηματικότερο τρόπο ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὰ πραγματολογικά, κωδικολογικὰ καὶ γλωσσικὰ ζητήματα ποὺ θέτει ἡ παρουσία αὐτοῦ τοῦ ἄκρως ἐνδιαφέροντος, ἀπὸ ἱστορικὴ καὶ γλωσσικὴ ἄποψη, κειμένου.

54. Βλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἔκθεσις, σ. 49: *οἱ περὶ τὰς γλωσσικὰς ἐρεύνας ἀσχολούμενοι θέλουσι βεβαίως ὁμολογήσει τὴν σπουδαιότητα τῶν πρακτικῶν τούτων.*

Β. Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

K	κώδ. 247 τῆς Μονῆς Θεοτόκου Ἀχειροποιήτου τοῦ Παγγαίου τῆς ἐπονομαζομένης Κοσίνιτσας (τώρα στὸ Κέντρο I. Dujčev τῆς Σόφιας, ἀριθ. 262)
N.T.	Novum Testamentum (ἔκδ. Nestle-Aland)
Pap.-Ker.	ἔκδ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως
PG	Patrologia Graeca (J.-P. Migne)
Sept.	Septuaginta (ἔκδ. A. Rahlfs)
Thesaurus	H. Stephanus, Thesaurus Linguae Graecae (ἔκδ. C. B. Hase, G. et L. Dindorf)
<αβγ>	γράμματα ποὺ παρέλειψε ὁ γραφέας
[αβγ]	γράμματα ποὺ χάθηκαν ἀπὸ φθορὰ τοῦ χφ.
{αβγ}	γράμματα ποὺ πρέπει νὰ ἀπαλειφθοῦν

(f. 265) Πρακτικὰ τῆς ἐν Κύπρῳ γενομένης συνόδου, ἐρχομένων ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν πρέσβεων, ὅτε ἐπεθύμησαν οἱ Κύπριοι ἑνωθῆναι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθοδόξων.

Ἦλθον ποτὲ εἰς συναίσθησιν τῆς ἰδίας πλάνης οἱ τῆς τῶν Κυπρίων ἐκκλησίας ἐπίσκοποι, διὸ καὶ ἐμήνυσαν λόγους πρὸς τὸν οἰκουμενικόν, πρὸς τοῦτο αἰτοῦντες βοήθειαν, λέγοντες ὡς ἀπάρτι βούλονται ὑποκύψαι τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθοδόξων καὶ εἰς ὅσα ἐκείνη προστάξει ὑπείκειν αὐτῇ πάντοτε. Ὁ δὲ τῇδε τῇ ἐπαγγελίᾳ παρασυρεὶς μετά τινος μοναχοῦ Θεοδούλου, ἱερωσύνης ἀξίᾳ τετιμημένου καὶ ἔχοντος χρείαν ἰδίαν ἐν Κύπρῳ, ἀντεμήνυσεν αὐτοῖς ὡς «εἴπερ βούλεσθε προσδεχθῆναι ὑμᾶς ὡς αἰτεῖτε, γράψατε τὰς ὁμολογίας ὑμῶν, ὡς ἔθος τοῖς εἰς ἀρχιερωσύνην ἀναγομένοις καὶ ὑποψηφίοις τελοῦσιν ἐνταῦθα ποιεῖν, καὶ ὑπογράψαντες οἰκειοχείρως αὐτάς, ἀποστείλατε ἡμῖν μετὰ τοῦ παρόντος γραμματηφόρου καὶ τότε σκεψόμεθα ἀκριβέστερον περὶ τούτου». Ἔγραψαν γοῦν κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπέστειλαν ἐγγράφως τὰς ὁμολογίας αὐτῶν, ἀνέγνω ταύτας ἡ σύνοδος, εἶδεν αὐτὰς ὁ ἅγιος βασιλεύς, ἤκουσε περὶ τούτων πᾶσα ἡ Κωνσταντίνου καὶ ἔκριναν πάντες κοινῇ γνώμῃ, ὁ οἰκουμενικός, οἱ ἀρχιερεῖς, ὁ ἅγιος ἡμῶν αὐτοκράτωρ, ἡ σύγκλητος, ἡ πόλις καὶ ἐξελέξαντο πρὸς τοῦτο ἄνδρας λογίους, τὸν καθηγούμενον τῆς σεβασμίας βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Κοσμιδίου, ἀρχιμανδρίτην καὶ πρωτοσύγκελλον, ἱερομόναχον κῦρ Ἀντώνιον καὶ τὸν τιμιώτατον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας διάκονον κῦρ Κωνσταντῖνον Τιμόθεον, τὸν ἐπὶ τῶν κρίσεων, καὶ τούτους ἀπέστειλαν εἰς τὴν Κύπρον, τάχα δὲ κἀμὲ σὺν αὐτοῖς χειροτονήσαντές με καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ

Tit. Πρακτικὰ – τῶν ὀρθοδόξων om. Pap.-Ker.
4 καὶ ὡς ὅσα Pap.-Ker. 5 τῇ om. Pap.-Ker. 10 γραμματοφόρου Pap.-Ker. 13 πᾶσα om. Pap.-Ker. 14 αὐτοκράτορ K 16 Κοσμηδίου K et Pap.-Ker.

τοποτηρητήν, ὃ μέγα μὲν δοκεῖ ἀξίωμα καὶ ἔστιν, ὑπερβαῖνόν τε τὴν εὐτέλειαν τὴν ἐμήν, ὅμως δ' οὕτω τοῖς κυρίοις μου δόξαν, || (f. 265v) ἐγένετο. Ἀνήχθημεν οὖν τῆς πόλεως τῇ τοῦ Μαΐου ἑβδόμῃ καὶ πολλὰ κατὰ τὸν πλοῦν ὑπομείναντες δυσχερῆ, μόγις ποτὲ κατὰ τὴν τοῦ Ἰουνίου ἑβδόμην καὶ εἰκοστὴν κατήχθημεν εἰς τὴν Κύπρον. Εὕρομεν δὲ τὰ πράγματα οὕτως ἔχοντα, ὅτι θέλουσι μὲν ἑνωθῆναι τῇ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ οἱ Κύπριοι, ἀλλὰ μενόντων τῶν συνήθων, ὧν ποιεῖν πρὸς τοὺς Λατίνους ὀφείλουσι, πάντων ἀπαραβάτων, ἦγουν ἐκείνοις μὲν ὑπείκειν ἔργῳ εἰς τὸν αἰῶνα δουλεύοντας, ἡμῖν δὲ λόγῳ ψιλῷ καὶ μέλανι μόνῳ δόξαι ὑποταγῆναι καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο λανθάνειν ἀεὶ ὅσον οἷόν τε καὶ μηδέποτε γνωρισθῆναι σαφῶς, ὡς ἂν μὴ κατά τι τοῖς κυρίοις αὐτῶν τοῖς Λατίνοις προσκρούσωσι. Λοιπὸν ἵνα τὰ διαμέσου συμβάντα, μυρία ὄντα, ἐάσω, ἐν ἡμέρᾳ Τετράδι τῆς ἑβδομάδος, ὀγδόῃ καὶ εἰκοστῇ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου τῆς ἐνισταμένης τεσσαρεσκαιδεκάτης ἰνδικτιῶνος, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἐννακοσιοστοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους συνήλθομεν μετὰ τῶν Κυπρίων ἰδίᾳ ἐν ὄρει τῆς Κύπρου εἰς ναὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, οὕτω λεγόμενον τὸν Ἀσώματον, ἐπὶ σκοπῷ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, τῆς τε τῶν Κυπρίων αὐτῶν καὶ ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων. Καὶ ἀπὸ ὥρας τῆς ἡμέρας ταύτης πρώτης ἕως ὅλης τῆς πέμπτης ἐρρέθη πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα καὶ γράμμασιν ἐτυπώθη εἰς μνήμην τῶν ταῦτα θελόντων ἀκούειν μετέπειτα, τὰ δέ γε μάλιστα καίρια παρ' ἑκατέρων γραφέντα τῶν μερῶν εἰσὶ τάδε.

Πρῶτον ἀτενίσαντες εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπικαλεσάμενοί τε τὸν Θεὸν καὶ ἐπειπόντες «τὸ θέλημά σου, Κύριε, γενέσθω καὶ μὴ τὸ ἡμέτερον», ἐκαθίσαμεν. Ἔπειτα ἐπεὶ πάντες προὔτρεψαν καὶ ἠξίωσαν ἐμὲ πρῶτον λέγειν, ἀπὸ Θεοῦ ἀρξάμενος καὶ αὐτὸν προστησάμενος ἐπόπτην τοῦ λόγου, δεικνύς, ὅτι φύσει εἷς καὶ ἕνα κόσμον ἐδημιούργησε, μίαν συνεστήσατο κατ' ἀρχὰς ἐκκλησίαν ἀγγέλων ἐν οὐρανοῖς, ἕνα παράδεισον ἐφύτευσε καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἔπλασε καὶ ὡς τοσοῦτον τὴν ἕνωσιν τῶν καλῶν ὑπεραγαπᾷ, ὅτι, τοῦ ἀποστατήσαντος ἀγγέλου καὶ ἐπὶ γῆς τεκταινομένου διαίρεσιν, αὐτὸς ὁ εἷς τῆς Τριάδος || (f. 266) ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως ἐνηνθρώπησε καὶ μίαν συστησάμενος πρωτοτόκων ἐκκλησίαν ἐν οὐρανοῖς, ἐκεῖ μὲν αὐτὸς σύνεστι τοῖς ἁγίοις, ἅτε πάντων ἕνωσις ἀκροτάτη, κατέλιπε δὲ καὶ ταῖς ἐν γῇ ἐκκλησίαις τὸν τόπον αὐτοῦ τηροῦντας καὶ πληροῦντας τὸ θέλημα τοὺς τῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερεῖς, ὧν πρῶτος ἐν τοῖς ζῶσιν ὁ νῦν οἰκουμενικός, ὃς μιμούμενος τοῦτον τὸν φύσει Κύριον καὶ Διδάσκαλον καὶ εἰς ἑνότητα τῆς πίστεως συνάγων ἅπαντας, ὅσον αὐτῷ δυνατόν, κατανεύσας καὶ ταῖς ὑμῶν ἀξιώσεσιν, ἀπέστειλεν ἡμᾶς, οὓς ἤδη ὁρᾶτε, τὴν τῆς ἐκκλησίας ἕνωσιν πάνυ διψῶν, οὐκ αὐτὸς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ κράτιστος καὶ ἁγιώτατος ἡμῶν βασιλεὺς

20 κ(αὶ) ἐστίν K || ὑπερβαῖνον τε K 26 ἦγουν K || δουλεύοντας K: δουλεύουσι Pap.-Ker. 29 ὥσᾶν K: ὡσὰν Pap.-Ker. 34 τὸν Ἀσώματον K: τῶν Ἀσωμάτων Pap.-Ker. 37 ἐρέθη K 44 καταρχὰς K 49 ἄτε K 55 μόνο K: μόνος Pap.-Ker.

σὺν αὐτῷ. Οἳ καὶ λόγοις προσαγορεύουσι διὰ τῆς ἡμετέρας φωνῆς τὴν ὑμῶν ἱεροτητα σήμερον, ὡς ἄρα καὶ γράμμασι πρότερον, καὶ ὡς ἀνδράσι συνετοῖς καὶ ἐξόχοις ταῦτα δηλοῦσιν ἡμῖν καὶ προσέχετε ὅ,τι περ φασί. «Πᾶσα συμφωνία καὶ ἕνωσις ἀνδρῶν διῃρημένων, εἰ μέλλοι χρόνους μακροὺς διαμένειν, πρῶτον λέγεται πρὸς τῶν συμφωνούντων αὕτη καὶ δοκιμάζεται λόγοις, εἶτα σημειοῦται διὰ γραμμάτων, ἔπειτα στέργεται καὶ ἐνεργεῖται τὸν μέλλοντα χρόνον καὶ βεβαιοῖ τοὺς μὲν λόγους τὰ γράμματα, ταῦτα δὲ πάλιν τὰ πράγματα. Ἐπεὶ οὖν ὑμεῖς καὶ λόγοις ᾐτήσασθε καὶ γράμμασιν ἐδηλώσατε ὅτι θέλετε καὶ ζητεῖτε τὴν τῆς ἐκκλησίας ὑμῶν ἕνωσιν, ἰδοὺ τὰ ἀντὶ τῶν προσώπων ἡμῶν πεμφθέντα πρόσωπα πρὸς ὑμᾶς καὶ τὸ ἐν πάσαις ταῖς συμβιβάσεσι γινόμενον ἔθος πράξατε καὶ αὐτοί, τὰ συμφωνηθέντα διὰ τῶν λόγων βεβαιώσασθε γράμμασι καὶ τὰ σημειωθέντα τοῖς γράμμασι διὰ τῶν ἔργων στηρίξατε, εἴπερ ἄρα καὶ συμφωνήσητε».

Οὕτως εἰπόντος μου, κλίναντες ἅμα τὰς κεφαλὰς τὰ τοῦτο μηνύσαντα πρόσωπα προσεκύνησαν καὶ τὸ ῥηθὲν ἐπαινέσαντες, οὕτω καλὸν γενέσθαι πάντες συνέθεντο. Εἶτα πάλιν προλέγειν με ἀξιώσαντες, ὡς εἶδον ἅπαντας αἱρουμένους προθύμως ἀκούειν, || (**f. 266v**) ἔφην αὐτοῖς. Ἐγὼ μὲν ἑτοίμως ἐρῶ καὶ ὑμεῖς οἶμαι προσεχόντως ἀκούσεσθε. Σὺ δὲ τοῦ μεγάλου μοναστηρίου ἡγούμενε, χάρτην καὶ μέλαν λαβὼν μετὰ χεῖρας, σημειοῦ κεφαλαιωδῶς τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα ἅπαντα, μηδὲν καλλωπίζων κατὰ τὰς λέξεις, ἀλλ' ἕκαστον γράφων ἀπαραλλάκτως ὡς λέγεται. Οὕτω γάρ ἐστι συνήθεια ἐν πάσαις ταῖς τοιαύταις συνελεύσεσι γίνεσθαι, καὶ εἰκότως, ὡς ἂν μὴ ἄλλα ἀντ' ἄλλων ἴσως καὶ λέγηται ὕστερον καὶ πιστεύηται.

Ἡγούμενος: Οὕτω ποιῶ, ἰδοὺ ὡς προσέταξας.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἄρξου γράφειν ἀπὸ Θεοῦ, καθὰ τὸ προοίμιον εἴρηται. Ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ τοῦ τῆς Πάφου τὸν τόπον τηρῶν;

Ὁ Λευκωσίας: Ἐγὼ αὐτός, πατέρα μου, πρὸς πίστωσιν δὲ τοῦ λόγου μου ἰδοὺ τὸ πιττάκιν του.

Ὁ Ἰωσήφ: Δεχόμεθά σε, ἀρκεῖ. Τοῦ δὲ τῆς Λεμισοῦ;

Οἱ πάντες: Ἐκεῖνος οὐ κοινωνεῖ ἐν τούτοις οὔτε ἐν ἄλλοις ἡμῖν.

Ὁ Ἰωσήφ: Ὁμολογουμένως;

Οἱ Κύπριοι: Ναί, ἀλήθεια.

Οἱ πρέσβεις: Ἔστω γοῦν ἀπόβλητος ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτόν.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἡμῖν δὲ ἤδη καιρὸς τῆς ἀγωνιστικῆς διαλέξεως ἄρξασθαι σὺν Θεῷ.

Πάντες: Ὅρισε.

Ὁ Ἰωσήφ: Ὑμεῖς εἴπατε πρῶτον, τί συνελθόντες βούλεσθε, τίνι θέλετε ἑνω-

---

58 ὑμῖν Pap.-Ker. 59-69 in marg. πά<λιν> ξέω habet K 63 ᾐτήσασθε K: ἠγήσασθε Pap.-Ker. 71 ἑτοίμως K 76 ἄλλα ἀντ' ἄλλων K: ἀλλ' ἀντ' ἄλλων Pap.-Ker. 79 Ἄρξου K: Ἄρξαι Pap.-Ker. 82 πιττάκιν του K: πιττάκιν μου Pap.-Ker. 84 Οἱ K 87-88 post ὑπ' αὐτὸν om. Ὁ Ἰωσὴφ Pap.-Ker. 90 ὅρισε K: ὅρισαι Pap.-Ker.

θῆναι, τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθοδόξων;

Οἱ Κύπριοι: Ναί, καὶ τί γὰρ ἄλλο;

Ὁ Ἰωσήφ: Ὥστε διῃρημένοι ἐστέ.

Τινές: Πάντως.

Ὁ Ἰωσήφ: Τίς ὁ τὴν διαίρεσιν ταύτην ἐργασάμενος πρῶτος, ὁ Γερμανός;

Οἱ ὅλοι: Ἀληθῶς.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐκείνου δὲ διάδοχοι πάντες ὑμεῖς, ἢ οὐχ οὕτως;

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ἀλλὰ ναί.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἔκτοτε μέχρι τῆς δεῦρο πόσα ἔτη παρῆλθεν;

Ὁ Λευκωσίας: Ἔγγιστα τῶν διακοσίων.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐζητήθη ποτὲ πρός τινων τὸ πρᾶγμα τοῦτο διορθωθῆναι;

Τινές: Οὐκ ἔχομεν σαφῶς παραστῆσαι.

Ὁ Ἰωσήφ: Λοιπὸν πρῶτον δεῖ ἐξετάσαντας ἀκριβῶς καὶ ζητήσαντας σήμερον τίνα ἦν τὰ τὴν ἄχρι διακοσίων ἐτῶν παρεκτεινομένην ποιοῦντα || (**f. 267**) διαίρεσιν καὶ ταῦτα ἐκ μέσου ποιησαμένους, οὕτω τὴν ἕνωσιν ἐπεργάσασθαι, ὡς ἕως ἂν ἐκεῖνα συνίσταται, ταύτην προβῆναι ἀδύνατον. Πῶς γὰρ μυρίων μεσεμβολούντων αὐτῇ πρὸς τῇ καθ' ἡμᾶς, ἀληθὴς καὶ μὴ δοκοῦσα γενήσεται ἡ συνάφεια; Ἢ πῶς οὐκ ἔστι καὶ τὸν τυχόντα λογίσασθαι ὅτι τὸ τοῖς παρελθοῦσι διὰ μέσου τῶν τοσούτων ἐτῶν πατριάρχαις καὶ ἀρχιερεῦσι παροραθέν, ὡς ἀδυνάτως ἔχον πρὸς διόρθωσιν, παρωράθη καλῶς;

Ἔξαρχος: Πῶς τοῦτο λέγεις οὐκ ἴσμεν. Σαφέστερον φράσον ἡμῖν.

Ὁ Ἰωσήφ: Φημί, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐμῶν ὧν ὁρᾶτε δακτύλων, τοῦ λιχανοῦ καὶ τοῦ μέσου, καὶ ἁπλῶς ἐπὶ πάντων τῶν συναφθῆναι ἢ ἓν σπευδόντων γενέσθαι, ἕως ἄλλο τι τούτων μεταξὺ παρεμπίπτει, τοῦτο συμβῆναι ἀμήχανον, οὕτω καὶ ἐφ' ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ἂν μὴ τὰ τὴν σύναψιν ἐμποδίζοντα ἐκβληθῇ, ἀληθείᾳ ἡμᾶς ἑνωθῆναι ἀδύνατον.

Ὁ Λευκωσίας: Καὶ τίνα εἰσὶ τὰ τὴν ἕνωσιν ταύτην γενέσθαι κωλύοντα;

Ὁ Ἰωσήφ: Ὑμεῖς, οἳ καὶ πράττοντες ταῦτα, ἀκριβέστερον μᾶλλον ἡμῶν γινώσκοντες, εἴπατε.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ἐγὼ οὐδὲν οἶδα τοιοῦτον.

Ὁ Λευκωσίας: Ἀλλ' οὐδ' ἐγώ.

Ὁ Ἰωσήφ: Καὶ λοιπόν, ὄντος οὐδενὸς τοῦ κωλύοντος, ἓν ἐσμέν.

Ὁ πρωτοπαπᾶς: Μαθόν, ἀμὴ τὶ ἔνι.

Ὁ Ἰωσήφ: Καὶ θέλετε, ἵνα μετὰ ἀγάπης δείξω ὑμῖν τὰ μεσέμβολα ἢ κἂν μέρος αὐτῶν;

Πάντες: Παρακαλοῦμεν, εἰπέ.

---

100 παρῆλθον Pap.-Ker. 110 παρωραθέν K 115 ἄλλό τι K 119 ταῦτα om. Pap.-Ker. 119-120 γινώσκοντες K: γινώσκουσι Pap.-Ker. 123 ἕν ἐσμεν K 124 πρῶτος παπᾶς Pap.-Ker. 125 ante θέλετε om. καὶ Pap.-Ker.

Ὁ Ἰωσήφ: Τὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην καὶ ποιήσαντα καὶ ποιοῦντα εἰσὶ μὲν καὶ ἄλλα μυρία, ἐξ ἐκείνων δὲ καὶ ταῦτα. Ἀλλὰ μὴ δυσχεράνητε, διεξιόντος μου τὰ-
130 ληθῆ.

Οἱ ὅλοι: Κέλευσον, κῦρι.

Ὁ Ἰωσήφ: Ὅτι ὑμεῖς οἱ κατὰ καιρῶν διαδοχὰς τὰς ἐπισκοπὰς τῆς Κύπρου διαδεχόμενοι τὸν Ῥώμης ἅγιον ὁμολογεῖτε καὶ τοῦ μακαρίου Πέτρου μόνον διάδοχον ἀληθῆ.

135 *Ὁ ἡγούμενος*: Ὄχι.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἀλλὰ ναί.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ναὶ κῦρι, ἀλλὰ λέγομεν, «σωζομένης τῆς πίστεώς μου».

|| (**f. 267v**) *Ὁ Ἰωσήφ*: Τοῦτο οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελεῖ. Ὅμοιον γάρ ἐστιν ὡς εἴ τις ἐρωτώμενος ὀρθοδόξων, «ὁμολογεῖς ἀληθεῖς θεοὺς εἶναι τὰ εἴδωλα», ἢ τό γε
140 μετριώτερον «στέργεις τὴν τῶν Ἀρμενίων καὶ μόνην δόξαν», ὁ δὲ ἀποκρίνοιτο, «ναί, σωζομένης τῆς πίστεώς μου», θαρρῶν ὅτι ἡ προσθήκη αὕτη βοηθεῖ τούτῳ δῆθεν καὶ ἀναιρεῖ τὴν ἐπάρατον ταύτην ὁμολογίαν, ἥ δ' ἐστιν ἀπάτη σαφής, διὸ καὶ οὐδεὶς τῶν ἁγίων ποτὲ τοιαύτην ἐφεῦρεν ἀπολογίαν.

Ὁ Λευκωσίας: Ἀλλ' ἐγὼ ἑπτακόσια ὁλοκότινα ξένια δοὺς οὐχ ὡμολόγησα
145 ὡς οἱ ἄλλοι ἐν τῷ χειροτονεῖσθαί με.

Ὁ Ἰωσήφ: Καὶ τί τοῦτο; Ἀλλ' οἱ συλλειτουργοί σου καὶ συνεπίσκοποι συνωμολόγησαν καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συνυπόκεισαι.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ναί, ἀληθῶς, πλὴν οὐκ ὀρθόδοξον αὐτὸν λέγομεν, ἀλλὰ μηδέποτε ἀντιστῆναι τῇ τῆς Ῥώμης ἐκκλησίᾳ προφανῶς διαβεβαιούμεθα καὶ
150 ὑποτάσσεσθαι ταύτῃ καὶ γινομένης συνόδου τῶν δυσικῶν, χρεωστεῖν ἀπαντῆσαι καὶ συμπράττειν αὐτῇ τὰ δυνατὰ καθ' ὧν ἂν καὶ γένηται καὶ τὰ πιστὰ τηρεῖν πρὸς τὸν πάπαν ὁμολογοῦμεν, ὅμως πάντα κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον, ἡμεῖς δ' αὐτοὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ὡς θέλομεν, οὕτω καὶ πιστεύομεν καὶ διάγομεν.

155 *Ὁ Ἰωσήφ*: Ἔτι τοῦτο χείριστον τοῦ προτέρου, ὅτι ὑποτακτικοὶ καὶ δοῦλοι αἰώνιοι ἐγγράφως ὁμολογοῦντες καὶ διὰ στόματος διαρρήδην, κατὰ τὸ λανθάνον τοὺς πάντας θαρρεῖτε πιστεύειν ὀρθῶς καὶ σωτηρίαν ἐντεῦθεν ἐκδέχεσθε. Ὁ νεύματι μόνον τὸν Θεὸν ἀρνησάμενος ἀπωλείᾳ ὑπόκειται καὶ ὁ λόγοις καὶ ἤθεσι καὶ τρόποις καὶ γράμμασι κινδυνεύων περὶ τὴν πίστιν πόθεν σχῇ παρρησίαν;

160 *Ὁ ἡγούμενος*: Πῶς καὶ διὰ γραμμάτων, ὡς λέγεις, ὁμολογοῦμεν;

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐχὶ τὴν ὑποτύπωσιν τῆς χειροτονίας ἡμῶν ὁ προρρηθεὶς Γερμανὸς ἔγγραφον ἤνεγκεν ἡμῖν ἐκ τῆς Ῥώμης, ἐν ᾗ πάντες οἱ καδδηνάλιοι ὑπέγρα-

---

129-130 τἀληθῆ K 131 οἱ ὅλοι K 132-135 ὅτι - ἀληθῆ: in marg. αἰτίαι habet K 132 διαδοχὰς K: διαδοχὴν Pap.-Ker. 133 post Πέτρου om. μόνον Pap.-Ker. 140 post Ἀρμενίων om. καὶ μόνην Pap.-Ker. 142 ἡ δέ ἐστιν K 144 Ὁ Λευκωσίας K: Ὁ Μυσίας Pap.-Ker. 145 χειροτονεῖσθαι με K 150 γινομένης K: γενομένης Pap.-Ker. 155-162 ἔτι - Ῥώμης in marg. πάλιν κρίσ<ις> habet K 157 post σωτηρίαν om. ἐντεῦθεν Pap.-Ker. 159 παρρησίαν: hic finit editio Pap.-Ker. 161 προρηθεὶς K

ψαν καὶ διὰ βούλλας αὐτὴν ὁ τότε πάπας ἐσφράγισεν, ἣν κατέχων || (**f. 268**) εἰς χεῖρας ὁ φραγγεπίσκοπος, ἡνίκα χειροτονεῖσθε, ὡς ἐκεῖ τέτακται, πάντα τὸν εἰς ἐπισκοπὴν ἀναγόμενον ἐρωτᾷ, ὁ δὲ ἑτοίμως συγκατατίθεται;

Ὁ ἡγούμενος: Ναί, ἀλλ' οὐκ ἐμπτύει αὐτῷ, οὐδὲ ἐμφυσᾷ τρίς, ὡς ἤδη τινὲς κατηγοροῦσιν ἡμῶν.

Ὁ Ἰωσήφ: Τὸ τί κατηγοροῦσιν ὑμῶν ἕτεροι ἐν ἄλλοις οὐκ οἶδα, ὅτι δ' ἐπ' ἐκκλησίας καὶ παρρησίᾳ καὶ κατὰ χρέος σχήματι καὶ γλώττῃ καὶ πράγματι ἅγιον ὁμολογεῖτε τὸν Ῥώμης ῥητῶς ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τὸν ἴδιον φραγγεπίσκοπον ἕκαστος κύριον ἑαυτοῦ καὶ οἰκεῖον μητροπολίτην ἀνακηρύττει καὶ πάντας τοὺς ἐκείνου ὥσπερ ἀδελφοὺς στέργειν γνησίους, κἂν λεγᾶτος ἔλθῃ, προϋπαντῆσαι τούτῳ κατ' ὀφειλὴν καὶ καθ' ὧν ἂν χωρήσῃ —δῆλον δ' ὅτι χωρήσει κατὰ Ῥωμαίων— συμπράττειν αὐτῷ, ἄχρις ἂν ἐντεῦθεν ἀπέλθῃ, καὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου προκειμένου ἀνεῳγμένου τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπάνω τῶν ἐκείνου γραμμάτων τολμηρῶς τιθέντες ὀμνύετε πάντα στέργειν ὅσα ἡ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἐκκλησία τηρεῖ ἀπαράτρεπτα, ἁπλήθυντα καὶ ἀμείωτα καὶ πάλιν βιβλίου τεθέντος ἐπάνω τῆς ἑκάστου ὑμῶν κορυφῆς ἱερολογίαν καὶ εὐχὴν πάντων ἀκουόντων καὶ ἐπισφράγισμα εὐλογίας εἰς τὰ μέτωπα, πάντων ὡσαύτως ὁρώντων, ἐκεῖθεν λαμβάνετε καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς ἐπισκοπῆς κληροῦσθε, τοῦτο σαφῶς ἐπίσταμαι καὶ ὑμεῖς δέ, προδήλου τοῦ πράγματος καθεστῶτος, οὐκ ἂν ἀρνηθείητε.

Ὁ ἡγούμενος: Καὶ ἔστι τόπος πούποτε εἰς ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὅπου μὴ συγκοινωνοῦσι κατά τι οἱ ὀρθόδοξοι τοῖς αἱρετικοῖς; Τί ἔπαθον οἱ Κύπριοι, ὅπου μόνοι πταίουσιν ἐν τῷ κόσμῳ;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἄκουσον μακροθύμως, εἰ βούλει. Σὺ νῦν ἀσθενεῖς ἀληθείᾳ νόσον μακρὰν καὶ δεινὴν καὶ κινδυνεύεις ἤδη ἀποθνῄσκειν κακῶς. Ἐκάλεσας γοῦν ὑπὲρ σαυτοῦ καὶ τῆς σῆς ἐπανακλήσεως καὶ ὑγείας μακρόθεν ἰατρὸν ἐμὲ καὶ ἰδοὺ ἐλεήσας σε ἦλθον καὶ τό γε εἰς ἐμὲ ἧκον ἐπισκέπτομαί σε καὶ δείκνυμί σοι τὴν νόσον ὁποία καὶ ὧν αὕτη δεῖται ὑπομιμνήσκω σε φαρμάκων καὶ σὺ ἀφεὶς τὸ εὐχαριστεῖν μοι, κράζεις καὶ ἐγκαλεῖς μοι ὅτι τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἐάσας || (**f. 268v**) ἀρρώστους ἐπιμελοῦμαί σου; Πρόσεχε.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Καλὰ λέγει, ὅτι ἀληθῶς οὕτω ποιοῦμεν, πλὴν τυραννούμενοι.

Ὁ Ἰωσήφ: Τέως, εἴτε ἑκόντες εἴτε ἄκοντες, οὕτω ποιεῖτε πάντες, ὥσπερ ἀπέδειξα.

Ὁ Λευκωσίας: Καὶ ἐὰν μὴ τοῦτο ποιήσωμεν, πάντας ἐξορίζουσιν ἐντεῦθεν τοὺς ἐπισκόπους ἢ ῥευματίζουσι καὶ οὐκέτι γενέσθαι ἐπίσκοπον ἐνταῦθα ἀφήσουσι καὶ γενήσεται καὶ αὕτη ἡ νῆσος ὥσπερ ἡ Κρήτη, ἐπισκόπων Ῥωμαίων παντά-

---

172 λεγάτος K 173 χωρήση K 174 ἀπέλθοι K 175-180 τὴν δεξιὰν - κληροῦσθε in marg. ἄρσις habet K 182-184 in marg. ἀνάλυσις habet K 185-189 in marg. νουθέτ<ημα> habet K 191 ἐπιμελοῦμαι σου K

Ὁ Ἰωσήφ: Τὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην καὶ ποιήσαντα καὶ ποιοῦντα εἰσὶ μὲν καὶ ἄλλα μυρία, ἐξ ἐκείνων δὲ καὶ ταῦτα. Ἀλλὰ μὴ δυσχεράνητε, διεξιόντος μου τὰ-
130 ληθῆ.

Οἱ ὅλοι: Κέλευσον, κῦρι.

Ὁ Ἰωσήφ: Ὅτι ὑμεῖς οἱ κατὰ καιρῶν διαδοχὰς τὰς ἐπισκοπὰς τῆς Κύπρου διαδεχόμενοι τὸν Ῥώμης ἅγιον ὁμολογεῖτε καὶ τοῦ μακαρίου Πέτρου μόνον διάδοχον ἀληθῆ.

135 *Ὁ ἡγούμενος*: Ὄχι.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἀλλὰ ναί.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ναὶ κῦρι, ἀλλὰ λέγομεν, «σωζομένης τῆς πίστεώς μου».

‖ **(f. 267v)** *Ὁ Ἰωσήφ*: Τοῦτο οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελεῖ. Ὅμοιον γάρ ἐστιν ὡς εἴ τις ἐρωτώμενος ὀρθοδόξων, «ὁμολογεῖς ἀληθεῖς θεοὺς εἶναι τὰ εἴδωλα», ἢ τό γε
140 μετριώτερον «στέργεις τὴν τῶν Ἀρμενίων καὶ μόνην δόξαν», ὁ δὲ ἀποκρίνοιτο, «ναί, σωζομένης τῆς πίστεώς μου», θαρρῶν ὅτι ἡ προσθήκη αὕτη βοηθεῖ τούτῳ δῆθεν καὶ ἀναιρεῖ τὴν ἐπάρατον ταύτην ὁμολογίαν, ἥ δ' ἐστιν ἀπάτη σαφής, διὸ καὶ οὐδεὶς τῶν ἁγίων ποτὲ τοιαύτην ἐφεῦρεν ἀπολογίαν.

Ὁ Λευκωσίας: Ἀλλ' ἐγὼ ἑπτακόσια ὁλοκότινα ξένια δοὺς οὐχ ὡμολόγησα
145 ὡς οἱ ἄλλοι ἐν τῷ χειροτονεῖσθαί με.

Ὁ Ἰωσήφ: Καὶ τί τοῦτο; Ἀλλ' οἱ συλλειτουργοί σου καὶ συνεπίσκοποι συνωμολόγησαν καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συνυπόκεισαι.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ναί, ἀληθῶς, πλὴν οὐκ ὀρθόδοξον αὐτὸν λέγομεν, ἀλλὰ μηδέποτε ἀντιστῆναι τῇ τῆς Ῥώμης ἐκκλησίᾳ προφανῶς διαβεβαιούμεθα καὶ
150 ὑποτάσσεσθαι ταύτῃ καὶ γινομένης συνόδου τῶν δυσικῶν, χρεωστεῖν ἀπαντῆσαι καὶ συμπράττειν αὐτῇ τὰ δυνατὰ καθ' ὧν ἂν καὶ γένηται καὶ τὰ πιστὰ τηρεῖν πρὸς τὸν πάπαν ὁμολογοῦμεν, ὅμως πάντα κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον, ἡμεῖς δ' αὐτοὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ὡς θέλομεν, οὕτω καὶ πιστεύομεν καὶ διάγομεν.

155 *Ὁ Ἰωσήφ*: Ἔτι τοῦτο χείριστον τοῦ προτέρου, ὅτι ὑποτακτικοὶ καὶ δοῦλοι αἰώνιοι ἐγγράφως ὁμολογοῦντες καὶ διὰ στόματος διαρρήδην, κατὰ τὸ λανθάνον τοὺς πάντας θαρρεῖτε πιστεύειν ὀρθῶς καὶ σωτηρίαν ἐντεῦθεν ἐκδέχεσθε. Ὁ νεύματι μόνον τὸν Θεὸν ἀρνησάμενος ἀπωλείᾳ ὑπόκειται καὶ ὁ λόγοις καὶ ἤθεσι καὶ τρόποις καὶ γράμμασι κινδυνεύων περὶ τὴν πίστιν πόθεν σχῇ παρρησίαν;

160 *Ὁ ἡγούμενος*: Πῶς καὶ διὰ γραμμάτων, ὡς λέγεις, ὁμολογοῦμεν;

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐχὶ τὴν ὑποτύπωσιν τῆς χειροτονίας ἡμῶν ὁ προρρηθεὶς Γερμανὸς ἔγγραφον ἤνεγκεν ἡμῖν ἐκ τῆς Ῥώμης, ἐν ᾗ πάντες οἱ καδδηνάλιοι ὑπέγρα-

---

129-130 τἄληθῆ K 131 οἱ ὅλοι K 132-135 ὅτι - ἀληθῆ: in marg. αἰτίαι habet K 132 διαδοχὰς K: διαδοχὴν Pap.-Ker. 133 post Πέτρου om. μόνον Pap.-Ker. 140 post Ἀρμενίων om. καὶ μόνην Pap.-Ker. 142 ἡ δέ ἐστιν K 144 Ὁ Λευκωσίας K: Ὁ Μυσίας Pap.-Ker. 145 χειροτονεῖσθαι με K 150 γινομένης K: γενομένης Pap.-Ker. 155-162 ἔτι - Ῥώμης in marg. πάλιν κρίσ<ις> habet K 157 post σωτηρίαν om. ἐντεῦθεν Pap.-Ker. 159 παρρησίαν: hic finit editio Pap.-Ker. 161 προρηθεὶς K

φαν καὶ διὰ βούλλας αὐτὴν ὁ τότε πάπας ἐσφράγισεν, ἣν κατέχων || (f. **268**) εἰς χεῖρας ὁ φραγγεπίσκοπος, ἡνίκα χειροτονεῖσθε, ὡς ἐκεῖ τέτακται, πάντα τὸν εἰς ἐπισκοπὴν ἀναγόμενον ἐρωτᾷ, ὁ δὲ ἑτοίμως συγκατατίθεται;

Ὁ ἡγούμενος: Ναί, ἀλλ' οὐκ ἐμπτύει αὐτῷ, οὐδὲ ἐμφυσᾷ τρίς, ὡς ἤδη τινὲς κατηγοροῦσιν ἡμῶν.

Ὁ Ἰωσήφ: Τὸ τί κατηγοροῦσιν ὑμῶν ἕτεροι ἐν ἄλλοις οὐκ οἶδα, ὅτι δ' ἐπ' ἐκκλησίας καὶ παρρησίᾳ καὶ κατὰ χρέος σχήματι καὶ γλώττῃ καὶ πράγματι ἅγιον ὁμολογεῖτε τὸν Ῥώμης ῥητῶς ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τὸν ἴδιον φραγγεπίσκοπον ἕκαστος κύριον ἑαυτοῦ καὶ οἰκεῖον μητροπολίτην ἀνακηρύττει καὶ πάντας τοὺς ἐκείνου ὥσπερ ἀδελφοὺς στέργειν γνησίους, κἂν λεγᾶτος ἔλθῃ, προϋπαντῆσαι τούτῳ κατ' ὀφειλὴν καὶ καθ' ὧν ἂν χωρήσῃ —δῆλον δ' ὅτι χωρήσει κατὰ Ῥωμαίων— συμπράττειν αὐτῷ, ἄχρις ἂν ἐντεῦθεν ἀπέλθῃ, καὶ τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου προκειμένου ἀνεῳγμένου τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπάνω τῶν ἐκείνου γραμμάτων τολμηρῶς τιθέντες ὀμνύετε πάντα στέργειν ὅσα ἡ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἐκκλησία τηρεῖ ἀπαράτρεπτα, ἁπλήθυντα καὶ ἀμείωτα καὶ πάλιν βιβλίου τεθέντος ἐπάνω τῆς ἑκάστου ὑμῶν κορυφῆς ἱερολογίαν καὶ εὐχὴν πάντων ἀκουόντων καὶ ἐπισφράγισμα εὐλογίας εἰς τὰ μέτωπα, πάντων ὡσαύτως ὁρώντων, ἐκεῖθεν λαμβάνετε καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς ἐπισκοπῆς κληροῦσθε, τοῦτο σαφῶς ἐπίσταμαι καὶ ὑμεῖς δέ, προδήλου τοῦ πράγματος καθεστῶτος, οὐκ ἂν ἀρνηθείητε.

Ὁ ἡγούμενος: Καὶ ἔστι τόπος πούποτε εἰς ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὅπου μὴ συγκοινωνοῦσι κατά τι οἱ ὀρθόδοξοι τοῖς αἱρετικοῖς; Τί ἔπαθον οἱ Κύπριοι, ὅπου μόνοι πταίουσιν ἐν τῷ κόσμῳ;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἄκουσον μακροθύμως, εἰ βούλει. Σὺ νῦν ἀσθενεῖς ἀληθείᾳ νόσον μακρὰν καὶ δεινὴν καὶ κινδυνεύεις ἤδη ἀποθνῄσκειν κακῶς. Ἐκάλεσας γοῦν ὑπὲρ σαυτοῦ καὶ τῆς σῆς ἐπανακλήσεως καὶ ὑγείας μακρόθεν ἰατρὸν ἐμὲ καὶ ἰδοὺ ἐλεήσας σε ἦλθον καὶ τό γε εἰς ἐμὲ ἧκον ἐπισκέπτομαί σε καὶ δείκνυμί σοι τὴν νόσον ὁποία καὶ ὧν αὕτη δεῖται ὑπομιμνήσκω σε φαρμάκων καὶ σὺ ἀφεὶς τὸ εὐχαριστεῖν μοι, κράζεις καὶ ἐγκαλεῖς μοι ὅτι τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἐάσας || (f. **268v**) ἀρρώστους ἐπιμελοῦμαί σου; Πρόσεχε.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Καλὰ λέγει, ὅτι ἀληθῶς οὕτω ποιοῦμεν, πλὴν τυραννούμενοι.

Ὁ Ἰωσήφ: Τέως, εἴτε ἑκόντες εἴτε ἄκοντες, οὕτω ποιεῖτε πάντες, ὥσπερ ἀπέδειξα.

Ὁ Λευκωσίας: Καὶ ἐὰν μὴ τοῦτο ποιήσωμεν, πάντας ἐξορίζουσιν ἐντεῦθεν τοὺς ἐπισκόπους ἢ ῥευματίζουσι καὶ οὐκέτι γενέσθαι ἐπίσκοπον ἐνταῦθα ἀφήσουσι καὶ γενήσεται καὶ αὕτη ἡ νῆσος ὥσπερ ἡ Κρήτη, ἐπισκόπων Ῥωμαίων παντά-

---

172 λεγάτος K 173 χωρήση K 174 ἀπέλθοι K 175-180 τὴν δεξιὰν - κληροῦσθε in marg. ἄρσις habet K 182-184 in marg. ἀνάλυσις habet K 185-189 in marg. νουθέτ<ημα> habet K 191 ἐπιμελοῦμαι σου K

πασιν ἔρημος.

Ὁ οἰκονόμος: Ἂν ἔνε θέλημάν του καὶ νάνε καλόν, ἂς τὸ ποίσωμεν.

Ὁ Ἰωσήφ: Οὔπω λέγω ποιῆσαι τοῦτο ἢ μή, διότι οὐδέ, ἐὰν εἴπω τοιοῦτόν τι, ποιεῖν μέλλετε, ἐκεῖνο δὲ μαθεῖν ἀγαπῶ, πῶς αὐτόνομος ὄντες ἐκκλησία καὶ τὴν ἐλευθερίαν πρός τινων τυραννίδι ἀφαιρεθέντες ἢ θελήσει οἰκεία καταλιπόντες, δῆθεν πάλιν ὑπισχνεῖσθε ταύτην, ἣν πάλαι προὐδώκατε, παρέχειν τῷ οἰκουμενικῷ καὶ τηρεῖν ἀπαράτρεπτον, τὴν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἢ πῶς δύνασθε «δυσὶ κυρίοις δουλεύειν» καὶ ὑμῶν αὐτῶν εἶναι, τὸ αὐτόνομον ἤδη προδεδωκότες.

Ὁ Λευκωσίας: Οὐχ ἡμεῖς τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἄλλοι συνεκατέβησαν οἰκονομικῶς, ἵνα μὴ γένηταί τι ἴσως τούτου βαρύτερον. Ἡμεῖς δὲ νῦν ζητοῦμεν ἑνωθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ὁ Ἰωσήφ: Ὃν ἐκεῖνοι κύριον ἑαυτῶν ἐπεγράψαντο, ὑμεῖς, ἅτε δεσπότην ὑμῶν ἐκ διαδοχῆς ἐκείνων ὑπάρξαντα, στέργετε καὶ ὁ μὲν Γερμανὸς καὶ οἱ προσεχῶς μετ' ἐκεῖνον οἰκονομικῶς ἴσως, ὡς λέγετε, αὐτοὶ δὲ ὑμεῖς δι' οἰκείαν ὄρεξιν μόνον. Ζητεῖτε δὲ καὶ ἑνωθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ τῆς ὑποταγῆς καὶ τῶν συνθηκῶν ὧν ἐποιήσασθε καὶ ποιεῖτε πρὸς τοὺς Λατίνους μενόντων ἀπαρατρέπτων, τοῦτο δ' οὐκ ἔστι τὴν τῶν Κυπρίων ἐκκλησίαν τῇ τῆς Πόλεως συναφθῆναι, ἀλλὰ τὸν οἰκουμενικὸν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν τῷ Ῥώμης λεληθότως ὑποταγῆναι. Καὶ πᾶσα δὲ αἵρεσις, ἀμετακινήτων αὐτῇ τῶν συνήθων φυλλαττομένων, παρακαλεῖ καὶ διψᾷ ἑνωθῆναι τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ ὁ πάπας δὲ οὐδὲν ἄλλο ζητεῖ παρ' ἡμῶν || (**f. 269**) ἢ τὸ καλεῖν αὐτὸν ἅγιον καὶ συλλειτουργεῖν τοῖς ἐκείνῳ ὑπείκουσιν.

Ὁ Λευκωσίας: Ἔστω ταῦτα. Τί καὶ ἄλλο ἔχετε ἡμῖν ἐγκαλεῖν;

Ὁ Ἰωσήφ: Πολλά, πλὴν ἓν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν πολλῶν, ὅτι εἰς ἐπισήμους ἑορτὰς χρεωστικῶς συναγόμενοι καὶ ὑμεῖς, οἱ Ῥωμαίων ἐπίσκοποι καὶ οἱ μεθ' ἡμῶν ἅπαντες ἱερεῖς, ἐν τῇ μητροπόλει τῶν Φράγγων συμφορένετε τούτοις καὶ ἐπὶ μὲν ἄμβωνος τὸν ἀπόστολον ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων, ἐπὶ δὲ τῆς τραπέζης τοῦ βήματος ὁ ἐπίσκοπος τὸ τῆς ἡμέρας εὐαγγέλιον ἀναγινώσκει μεγαλοφώνως, πρότερον ἀμφότεροι εὐλογηθέντες πρὸς τοῦ Λατίνου καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ σφραγισθέντες παρ' αὐτοῦ εἰς τὰ μέτωπα καὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἀσπασάμενοι. Ἡμῖν δ' ἐκεῖθεν κατὰ τούτου ἔγγραφος δέδοται ἐπιτροπὴ οὕτως ἔχουσα κατὰ λέξιν. «Ἐὰν συμφορένωσι τοῖς τῶν Λατίνων ἐπισκόποις, ἐπειδὴ τὸ συμφορένειν συγκοινωνεῖν ἐστι τούτοις, ὁ δὲ ἀκοινωνήτῳ κοινωνῶν καὶ αὐτὸς ἀκοινώνητός ἐστιν, οὐκ ὀφείλετε τούτοις συγκοινωνῆσαι».

Ὁ Λευκωσίας: Ναί, οὕτω ποιοῦμεν, ὡς εἶπας, ἀλλὰ καταργίζομεν πάλιν αὐτοὺς ἰδίᾳ καὶ τὴν πίστιν αὐτῶν οὐ φρονοῦμεν, ὥσπερ αὐτοί.

---

205 Mat. 6.24; Luc. 16.13

---

200 νάνε K

Ὁ Ἰωσήφ: Ὧδέ μοι ταῦτα λέγεις λόγοις ψιλοῖς ὡς ἐν παραβύστῳ καὶ γωνίᾳ καὶ κεκρυμμένως, πεῖσαί με μόνον σπουδάζων συλλειτουργῆσαί σοι, ἵνα διὰ τῆς ἐπιπλάστου ταύτης ἑνώσεως ἔχῃς τοὺς ἅπαντας πείθειν, ὡς δῆθεν τοῖς ὀρθοδόξοις συλλειτουργῶν, καὶ τοὺς τῆς πρὸς Λατίνους κοινωνίας ἐλέγχους ἀποδιδράσκῃς, ἐπεὶ ἐὰν αὔριον πρὸς τοῦ φραγγεπισκόπου κληθῇς ἐκείνῳ συνεορτάσων μετά γε πάντων τῶν σῶν, πῶς παραιτήσῃ τὴν κλῆσιν, εἰπέ μοι;

Ὁ Λευκωσίας: Δύναμαι προφασίσασθαι νόσον ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων.

Ὁ Ἰωσήφ: Καὶ ἕως πότε σκῆψις ταῦτα καὶ πρόφασις, εἰ μή που τὸ ἅπαξ, ὅτι ἀπαραιτήτως ὀφείλεις τοῦτο ποιεῖν καὶ ἐγγράφως ὑπόκεισαι; Εἶτα σὺ μὲν ὑπὲρ σαυτοῦ παραιτήσῃ τυχόν, οἱ δὲ σοί, τοσοῦτοι ὄντες, πῶς παραιτήσονται;

Ὁ <Λευκωσίας>: Ἀληθῶς, οὐ δυνάμεθα. Πλὴν τί τοῦτο κωλύει; Οὐχὶ καὶ εἰς τὴν Κρήτην οἱ Λατῖνοι εἰς τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας εἰσερχόμενοι λειτουργοῦσιν;

Ὁ Ἰωσήφ: Οὔπω λέγω, ὅτι ἄλλο τὸ || (**f. 269v**) εἰς τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας παρὰ μέρος που τοὺς Λατίνους λειτουργεῖν καὶ ἄλλο τὸ τοὺς Ῥωμαίους ἐπισκόπους συμφορένειν Λατίνοις καὶ κατὰ χρέος αὐτοῖς συνιερουργεῖν. Τέως δὲ πρὸς ὃ λέγεις, ἐκεῖνο ἐκ τῶν εἰκότων ἀνταποκρίνομαι. Οὐδεὶς περί τινος πταίσματος ἐταζόμενος δικαιοῦται ποσῶς ἐν τῷ λέγειν «οὐχὶ καὶ ὁ δεῖνα τοῦτο πράττει ἢ πάσχει τὸ πταῖσμα;», ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τοῦτο ἐπὶ πλέον ἀνάπτει τοῦ κριτοῦ τὸν θυμόν.

Πάντες: Καὶ ὡς φρόνιμος ἡ ἀγιωσύνη σου λοιπόν, τίνα βουλὴν δίδως εἰς τοῦτο; Πῶς θέλομεν φυγεῖν τὸ οὕτω χειροτονεῖσθαι καὶ τὸ συμφορένειν αὐτοῖς;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἡ θεία μόνη βουλὴ ἔνι πρὸς ταῦτα δυνατή. Πλὴν ἀνθρώπινόν τι ἐρῶ. Εἷς ἕκαστος ὑμῶν τῶν τεσσάρων ἐπισκόπων τῆς Κύπρου πλείω τῶν τριῶν ἐπισκοπῶν εἰσόδους καρποῦται. Τεσσαρεσκαίδεκα γὰρ ἦσαν αἱ πᾶσαι, αἳ πρὸς τοὺς τέσσαρας ὑμᾶς περιέστησαν μόνους. Τῆς μιᾶς οὖν αὐτῶν ἕκαστος τὴν ἐπικαρπίαν εἰ θελήσῃ χαρίσασθαι τῷ ῥηγὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ταύτης χάριν, καὶ τὴν αὐτοῦ αὐτίκα ροπὴν ἐπισπάσηται, καὶ ἐλεύθερος τοῦ λοιποῦ διαβιώῃ ἐκ τῶν τοῦ φραγγεπισκόπου τοιούτων δικαιωμάτων καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐνορίᾳ ὀρθοδοξίας ἔσται παραίτιος.

Τινές: Πῶς ἔσται τοῦτο δυνατόν;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἰδοὺ λέγω τὸ πῶς, ὅτι ὁ μέγας ῥῆξ οὗτος, παρακληθεὶς παρ' ὑμῶν κατ' ἔτος καρποῦσθαι τὴν τῶν εἰρημένων ἐκκλησιῶν πρόσοδον καὶ αὐτονόμους ὑμᾶς ἀφεῖναι, ὡς ἄρα καὶ πρὸ τοῦ ληφθῆναι τὴν νῆσον πρὸς τῶν φραγγέσκων ὑπήρχετε, εὐθὺς μηνύσει τῷ πάπᾳ ὡς οἶδε φρονίμως, κἀκεῖνος γράψει τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόποις ἐν Κύπρῳ καὶ οὐκέτι ὑμᾶς ἐνοχλήσουσι, ἢ τό γε εὐκολώτερον, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ὁ ἄρχων μετὰ μικροῦ δελεάματος ἢ ἐμβριμήματος παρα-

---

235 ὧδε μοι K 236 πεῖσαι με K || συλλειτουργῆσαι σοι K 241 ἄλλότι K 242 εἰ μή που τοάπαξ K 252 ἑταζόμενος K 253 ἐπιπλέον K 256 φύγειν K 259 πάσαι K

πείσει τοὺς ἐπισκόπους ὡς ἐγχωρίους καὶ ὑμᾶς τοῦ λοιποῦ πάσης τοιαύτης ἐνοχῆς ἐλευθέρους ἀφήσουσι καὶ εἰ θέλετε, ἐγὼ τὸ περὶ τούτου μεσιτεύω καὶ εἰς τὸν ῥῆγα καὶ εἰς τὴν κούρτην, εἰ δέοι, περὶ ὑμῶν καὶ ἐντὸς ἑνὸς χρόνου μετὰ χιλίων χρυσίνων ἔξοδον, σὺν Θεῷ δὲ εἰρήσθω, ἐλεύθεροι ἔσεσθε.

Ὁ οἰκονόμος: Μὴ γένοιτο. Ἐὰν μείνῃς ὧδε ἕνα χρόνον, πάντες ἡμεῖς ἀποθνήσκομεν.

Ὁ Ἰωσήφ: || **(f. 270)** Καὶ λοιπὸν καὶ χωρὶς ἐμοῦ ὑμεῖς οὕτω πράξατε. Πάνυ γὰρ πρὸς τοῦτο συμφέρουσα αὕτη ἐστὶν ἡ βουλὴ καὶ πιστεύσατε ὅτι σκεψάμενος καὶ προμελετήσας αὐτήν, οὕτως ἀπεκρινάμην.

Ὁ Λευκωσίας: Πολλὰ καλὰ εἶπεν ἡ ἀντίληψίς σου, κῦρι, πλὴν οὐ δυνάμεθα.

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐ βουλόμεθα λέγε, ἐπεὶ ὁ λόγος ἔδειξεν ὑμᾶς εὐκόλως τοῦτο δυναμένους, εἰ βούλεσθε, ἀλλὰ τὸ φιλόϋλον οὐκ ἐᾷ καὶ πόσαι τοιαῦται πρόσοδοι μιᾶς ψυχῆς οὐκ εἰσὶν ἄξιαι.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ἄς ἔνι, τί ἄλλο λέγετε;

Ὁ Ἰωσήφ: Ὅτι οὐδεὶς τῶν ἱερᾶσθαι λαχόντων ἐστὶ παρ' ὑμῖν, ὃς μὴ καὶ παλλακὰς ἔχῃ ἀναφανδόν, καὶ ζώσης αὐτῷ τῆς νομίμου καὶ θανούσης μᾶλλον καὶ πρὸ τοῦ συναφθῆναι αὐτῇ. Καὶ οἱ ἐπίσκοποι δὲ πάντες καὶ οἱ μοναχοὶ ἁπαξάπαντες πρὸς γυναικῶν συνεισάκτων ὑπηρετούμενοι καὶ παῖδας μετ' αὐτῶν προφανῶς ἔχοντες, ἀκωλύτως ἱερουργεῖτε καὶ τοῖς ἀνέδην τὰ ἄθεσμα πράττουσι πάντα συλλειτουργεῖτε καὶ νόμον ἔχετε τὴν συνήθειαν καὶ σιγῶ τἄλλα.

Ὁ Λευκωσίας: Ἐγὼ πρὸς ταῦτα τὸν οἰκονόμον τοῦτον κατέστησα στοχαστὴν καὶ ὃν ἂν εἴπῃ μοι ἄξιον, ἐκεῖνον προσδέχομαι.

Ὁ Ἰωσήφ: Μᾶλλον εἰπὲ τίνα σοι εἶπεν ἀνάξιον.

Ὁ δικαίῳ: Ἄφες με αὐτὸν ἐρωτῆσαι, διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐγένετο ὁ Θεὸς ἄνθρωπος ἢ διὰ τοὺς δικαίους;

Ὁ Ἰωσήφ: Ὑπὲρ τῶν ποτὲ ἁμαρτωλῶν, νῦν δὲ ἀληθείᾳ μετανοούντων. Ἐνταῦθα δὲ οὐ περὶ ἁπλῶς ἁμαρτωλῶν ὁ λόγος ἔστιν ἡμῖν, ἀλλὰ περὶ βίου ἐξετάσεως τῶν εἰς ἱερωσύνην ἀναγομένων.

Ὁ Λευκωσίας: Θέλω νὰ εἰπῶ, δεσπόται, καὶ συγχωρεῖτέ μοι, ἐρωτῶ τοὺς πατέρας μου ἐδῶ. Ἡμεῖς οἱ ἐπίσκοποι πταίομεν εἰς ὅλα τὰ κεφάλαια ὅπου μᾶς ἐγκαλοῦν καὶ ἀποσχίζονταί μας. Ὁ λαὸς ὁ κοινὸς πρὸς ταῦτα τί πταίει νὰ τὸν ἀποσχίζεσθε;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἄκουσον. Ἐπεὶ σὺ τόνδε βαπτίζεις, σὺ αὐτὸν χρίεις μύρῳ, πρὸς σὲ ποιεῖται τὴν ἐξαγόρευσιν, σὺ αὐτῷ τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος μεταδίδως, σὺ χειροτονεῖς τὸν ἱερᾶσθαι κρινόμενον ἄξιον καὶ ἑνὶ λόγῳ πάντα τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια παρὰ σοῦ ὁ σὸς λαὸς δέχεται, λοιπὸν εἰς ὁποῖον ἂν ἐνέχῃ || **(f. 270v)** ἔγκλημα, καὶ ὁ ἑπόμενός σοι εἰς πάντα λαὸς καὶ αὐτὸς ἐνέχε-

---

271-272 παραπείση K 276 ὧδε K 287 παλακὰς K 289 παῖδας K 291 τ' ἄλλα K 300 συγχωρεῖτε μοι K 301 ἐδώ K

ται πάντως, ὅτι ὅπερ ἐστὶ τρόπη ἐν πλοίῳ καὶ θεμέλιος ἐν οἴκῳ καὶ καρδία ἐν ζώῳ καὶ ἅλας εἰς ὄψον καὶ λύχνος ἐν σκότει καὶ ὀφθαλμὸς ἐν προσώπῳ καὶ φῶς ἐν κόσμῳ τοῦτό ἐστιν ἐπίσκοπος ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ καὶ ἡ κακία καὶ μᾶλλον ἡ πίστις οὐκ εἰς αὐτὸν μόνον μένει ἀλλ' εἰς πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν σαφῶς διαδίδοται.

Ὁ δευτερεύων: Ἐλέησον ὁ Θεός, ἕνα ἁμαρτωλὸν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν ὁ Χριστὸς οὐκ ἀποστρέφεται, ἀλλ' ὡς λέγει ἡ ἁγία γραφή, «τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω», καὶ ἀποδέχεται ὡς φιλάνθρωπος καὶ οὐδὲν αὐτὸν ὀνειδίζει, οὐδὲ κολάζει, ἀλλὰ συγχωρεῖ αὐτῷ καὶ εἰσάγει εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν αὐτὸν καὶ ὑμεῖς τοσαύτας χιλιάδας χριστιανῶν τῇ ἐκκλησίᾳ προσερχομένους εἰς ἕνωσιν ἀποστρέφεσθε; Ἐὰν «ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἐν οὐρανῷ χαρὰ γίνεται», ὡς λέγει τὸ εὐαγγέλιον, πόση χαρὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν μέλλει γενέσθαι τὴν σήμερον, εἰ μόνον ἀλλήλοις συλλειτουργήσωμεν;

Ὁ Ἰωσήφ: Πρὸς ταῦτα ἑτοίμως καὶ μάλα δικαίως ἀποκρινοῦμαί σοι. Τὸν μισοῦντα τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπιστρέφοντα ὁ Θεὸς ἀποδέχεται καὶ περὶ τούτου τῆς ἐπιστροφῆς οἱ ἄγγελοι χαίρουσιν. Ὅτι δὲ δίκαια καὶ φρονῶ περὶ τούτων καὶ ἀποφαίνομαι, ὑμᾶς αὐτοὺς τοὺς ἐπισκόπους κριτὰς τῶν λόγων μου καθιστῶ. Πάντα τὸν ὁτιοῦν ἁμαρτόντα θανάσιμον κρίμα καὶ κοινωνῆσαι βουλόμενον, ἐξομολογούμενον εἰς ὑμᾶς τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην, τολμᾶτε ἢ δύνασθε αὐτῷ μεταδοῦναι τῶν φρικτῶν μυστηρίων, ἂν μὴ τῆς ἀθέσμου ἐκείνης πράξεως ἐνεργείᾳ πρότερον ἀποστῇ;

Ὁ Ἀμμοχώστου: Οὐδαμῶς.

Ὁ Ἰωσήφ: Εἶτα ὑμεῖς μὲν τὸν ἐνὸς ἔνοχον ἁμαρτήματος, μὴ ἀφιστάμενον τούτου, ἑνῶσαι τῷ Χριστῷ οὐκ ἰσχύετε, ἂν δὲ τολμήσητε τοῦτο, τῇ αὐτῇ ἐκείνῳ κολάσει ὑπόκεισθε, ἐμοὶ δὲ συμβουλεύετε μυρίους τοιούτους ἑνῶσαι πᾶσιν ἁγίοις καὶ τῷ Θεῷ;

Ὁ ἔξαρχος: Ἀλλ' ἡμεῖς καὶ διὰ ῥημάτων καὶ διὰ γραμμάτων μετανοοῦμεν, ἰδού.

Ὁ Ἰωσήφ: Ναί, || (**f. 271**) μέλανι μόνῳ καὶ λόγῳ φιλῷ, ἡ δὲ ἐκκλησία τὸν τοῦ κακοῦ ἀφιστάμενον μετανοοῦντα προσδέχεται, ὡς εἴ γε συγχωρήσομεν τοῖς εἰς τὰ πάθη κειμένοις, πρὸ τοῦ ἐκεῖθεν ἀναστῆναι, συγκοινωνεῖν ἡμῖν, ὥρα καὶ πάντα ἀνίερον καὶ λῃστὴν καὶ φονέα, τῶν κακῶν μηδόλως ἐσχολακότα, προσδέχεσθαι. Ἔπειτα οὐ μόνον περὶ παθῶν ἁπλῶς ἐστιν ἡμῖν ἡ διαφορά, ἀλλὰ καὶ περὶ δογμάτων καὶ πίστεως καὶ ἀποχῆς τῶν ἐξεναντίας.

Ὁ οἰκονόμος: Θέλετε ἵνα εἴπω τὴν ἀλήθειαν; Τί κάμνει χρείαν, ἵνα σκεπα-

---

315-316 Jno. 6.38 319-320 Luc. 15.7.10.

---

311 τοῦτο ἐστὶν K 322 ἀποκρινοῦμαι σοι K 326 ἁμαρτωντα K 338 συγχωρήσωμεν K 341 ἁπλῶς ἔστιν K

ζώμεθα; Ἠξεύρετε ὅτι οὐδένα τῶν πεσόντων εἰς πάθος ἀργῆσαι δυνάμεθα, ἀλλ' οὐδὲ μὴ συλλειτουργεῖν αὐτῷ. Ὁ τόπος ἔνι φράγγικος καὶ ὡσὰν τὸν εἴπῃ τίποτε ὁ ἐπίσκοπος τὸν παπᾶν, ὑπάγει εἰς τὸν φραγγεπίσκοπον ἢ εἰς ἕνα ἄρχοντα φίλον του καὶ μηνᾶ εἰς ἐκεῖνον μὲ ἕναν του δουλευτὴν καὶ λέγει, «παρακαλῶ σε, χάρισέ μου τὸν {ὁ} δεῖνα παπᾶν», καὶ ἂν τοῦ εἰπῇ, «ἀφέντη, δὲν ἔνε ἄξιος νὰ λειτουργᾷ», ἀποκρίνεταί του, «καὶ δεῖξε μου τίς ἓν ἄξιος; ἄφες τον καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὸν κρίνῃ κατὰ τὸ ἔργον του», καὶ θέλει καὶ ἂν οὐ θέλῃ, χαρίζει τοῦτον, εἰδεμή, ἀποθνήσκει, ὡσὰν καὶ προτοῦ νὰ γένῃ ὁ δεσπότης μου, ὁ Λευκωσίας τοῦτος, ἦτον ἄλλος ἐκεῖ εἰς τὴν χώραν καὶ ἐγύρευεν τέτοια καὶ εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν μέσην ἐγρηγορώτερα.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἰδοὺ ἀριδήλως τἀληθὲς περὶ τούτου παρέστησας. Ἀλλ' ἡμῖν οὕτω πρὸς τῆς μητρὸς ἐκκλησίας ἐντέταλται, ἐὰν τὸν πρὸς ἱερωσύνην ἀναγόμενον οὐκ ἐξετάζωσι περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ εἰ καθαρός ἐστιν ἢ μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ καὶ μήτε ἐπὶ κλοπῇ ἢ ἐπιορκίᾳ ἑάλω, καθὼς ὁ ἀποστολικὸς κανὼν διακελεύεται, ἀλλ' ἀδιάφορον ἡγοῦνται καὶ ἀξιοῦσι χειροτονεῖσθαι αὐτὸν ἐπὶ τοιαύταις αἰτίαις, προσέχετε αὐτοῖς μὴ συγκοινωνῆσαι. Πλὴν γινώσκεις τὸν αἴτιον τῆς τοσαύτης ὑμῶν πρὸς τὸ πρᾶγμα τοῦτο συγκαταβάσεως ἢ λανθάνει σε;

Ὁ οἰκονόμος: Οὐκ οἶδα.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἀλλ' ἐγώ σοι ἐρῶ. Ἐπεὶ πάντες τοῖς αὐτοῖς ὑπόκεισθε πλημμελήμασι προφανῶς, διὰ τοῦτο οὔτε εἰς πρόσωπον ἄρχοντος τολμᾶτε || **(f. 271v)** παρρησιάσασθαι οὔτε τινὰ ἐλέγξαι ἢ ἐπιτιμῆσαι τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐλέγχοντας ὑμᾶς ἐπὶ διορθώσει διὰ δηλητηρίων φαρμάκων τοῦ βίου ἐξάγετε καὶ τοῦτο ἡμῖν πάντα προξενεῖ τὰ κακά, ὡς ἐὰν εἴχετε ἐπιμέλειαν τῶν καλῶν, δι' οὐδὲν τῶν ὅσα ἐν κόσμῳ τοῖς ἀναξίοις ἂν συνιερουργεῖν κατεδέξασθε.

Ὁ οἰκονόμος: Καὶ τίς ἄξιος;

Ὁ Ἰωσήφ: Πάντες οἱ θέλοντες πλὴν ὑμεῖς. Μίαν αὐτονομίαν εἶναι ἐν Κύπρῳ, οὐχὶ τέσσαρας ἐνομίζομεν, ἐνταῦθα δὲ ὅσοι ἐπίσκοποι, ὡς ὁρῶ, τοσαῦταί εἰσι καὶ αὐτονομίαι, μᾶλλον δὲ ὁ μὲν Λεμισοῦ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος τῷ τῆς Λεμισοῦ φραγγεπισκόπῳ ὑποτέτακται μόνῳ, ὁ δὲ τῆς Πάφου τῷ Πάφου, ὁ τῆς Λευκωσίας τῷ Λευκωσίας, ὁ καὶ τῆς Ἀμμοχώστου τῷ Ἀμμοχώστου, ἑτέρῳ δὲ Ῥωμαίων οὐδεὶς οὐδενί. Ἀλλ' οὐδὲ καθ' αὑτὸν ὑμῶν ἕκαστος αὐτόνομός ἐστιν, ἐπεὶ ἄλλῳ προὔδωκε τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν. Ὅθεν καὶ πρὸς ἀλλήλους ὑμεῖς πάντες καὶ ἀνυπότακτοι ἐστὲ καὶ ἀσύμφωνοι. Καὶ τεκμαίρομαι οὕτως ἐχόντων ὑμῶν, ὅτι καὶ τῷ Λεμισοῦ συλλειτουργήσετε προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ ταῦτα καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τἀναντία φρονοῦντι, ὡς ἔφητε.

355-357 cf. Constitutiones Apostolicae, II. 2 (PG 1.597)

---

348 ὀδεῖνα παπὰν K 351 ὡσὰν K 352 τέτια K 354 τἄληθὲς K 355 καθαρὸς ἐστὶν K 364 οὔτέ τινα K 369 ἡμεῖς K 370-371 τοσαῦται εἰσὶ K 374 αὐτόνομος ἐστὶν K 375 προύδωκε K 378 τἀναντία K

Ὁ Λευκωσίας: Οὐχί, ὅτι ἔχομεν πρόφασιν τὸ πάθος αὐτοῦ.

Ὁ Ἰωσήφ: Τῶν μικρῶν, ἤτοι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδένα παραιτήσασθαι δύνασθε, τῶν μετ' ἐκείνου λέγω, καὶ πῶς τὸν μέγα, ἤγουν τὸν ἐπίσκοπον, δυνήσεσθε ἀποστραφῆναι, ὥστε μὴ παρρησίᾳ συλλειτουργεῖν αὐτῷ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἅπασιν;

<Ὁ> πρωτοπαπᾶς: Ἀλήθειαν λέγεις καὶ ἄλλως οὐκ ἔστιν.

Ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων: Ἀλλ' ἐὰν συλλειτουργήσωμεν ὑμῖν, ὀφείλετε πάντας τοὺς ἀποστρεφομένους ἡμᾶς ἀποσχίζεσθαι.

Ὁ πρωτοσύγκελλος: Τοῦτο καὶ θέλημα τῆς ἐκκλησίας καὶ γνώμη τοῦ βασιλέως ἐστὶ τοῦ ἁγίου, εἰδεμή, πόθεν ἔχετε γνωρίζεσθαι ὅτι τῆς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας μέρος ἐστέ;

Ὁ Ἰωσήφ: Διατί δὲ εἰς ἐξόδους θανόντων Λατίνων καὶ μνημόσυνα καὶ εἰς πᾶν ἁπλῶς τῶν εἰς ἑορτῆς λόγον παρ' ἐκείνοις δοκούντων μέγα, ὑμεῖς οἱ τῶν Ῥωμαίων || **(f. 272)** ἱερεῖς καὶ ἐπίσκοποι καλεῖσθε ὁμοίως αὐτοῖς καὶ μισθὸν τῆς συνελεύσεως καὶ δεήσεως ὑμῶν ἐπίσης ἐκείνοις λαμβάνετε, ὡς μηδὲν αὐτοῖς διαφέροντες;

Ὁ Λευκωσίας: Καὶ θέλεις, ἀποθανόντος τοῦ ῥηγὸς ἢ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἢ τἀδελφοῦ, ὅτε πάντες οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τὸν τόπον αἱρετικοὶ ὀφείλουσιν συνελθεῖν εἰς τιμὴν τοῦ ἀφέντου, ἐγὼ μόνος μὴ ἀπελθεῖν, ἵνα κινδυνεύσω περὶ τὸ ζῆν;

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐ τὸ κατὰ τιμὴν τοῦ αὐθέντου γινόμενον καὶ καθάπαξ, ἀλλὰ τὸ κατ' ὀφειλήν, μᾶλλον δ' ἀκολουθίαν τελούμενον ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἀείποτε, τοῦτο κατηγορῶ.

Ὁ ἡγούμενος: Πῶς οἱ ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ εὑρισκόμενοι πάντες Χριστιανοί, ἐπίσκοποι ἅμα καὶ ἱερεῖς, τοῦ Ἀρμενίων ῥηγὸς ἐπιτάττοντος, εἰς τὰς ἀκολουθίας ὅλας ἀπαντῶσιν ὁμοίως ἡμῖν καὶ εἰς τὰς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας εἰσέρχονται οἱ Ἀρμένιοι, ἄτε τοῦ τόπου ἐξουσιασταί;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἄνθρωπε, ἐπίστησον ὡς ἄλλο ἐπιταγὴ ἄρχοντος κοσμικοῦ καὶ ἄλλο ἀκολουθία καὶ τάξις ἀπαράβατος ἐκκλησιαστική, ἣν καὶ ὡς νόμον καὶ ὑποταγὴν πληροῦν οὐδέποτε παύεσθε. Τοῦτο λέγω, εἴπερ δώσομεν ἀληθὲς εἶναι τὸ οὕτω τυραννεῖσθαι, ὡς ἔφης, τοὺς ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ χριστιανούς. Ἴσως γὰρ διαβάλλεις αὐτούς. Ὅταν δὲ καὶ ποιῶσιν, ὡς λέγεις, τί ὑμῖν καὶ τοῖς ὧν πταίουσιν ἐκεῖνοι κοινόν; Οὐ γὰρ ὑπὲρ ἐκείνων ὑμεῖς κρίνεσθε.

Ὁ Λευκωσίας: Μισθὸν τέως περὶ τούτου, οὗ λέγεις, ὁ σταυρὸς μόνον ἐπαίρει, ὁ ἐκεῖ ἀπελθών, ἀλλ' οὐδεὶς ἱερεύς.

Ὁ Ἰωσήφ: Τί λέγεις; Τὰ δὲ τοῦ σταυροῦ ὁλοκότινα οὐχ ὑμεῖς θησαυρίζετε, οἱ ἐπίσκοποι; Τί με φεύγεις; Καὶ ταῦτα λέγω, οὐχ ὅτι μόνον τούτοις ἐνέχεσθε, ἀλλ' ἵνα ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων γνωρίσητε ὅτι ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ὀλίγον σφόδρα

---

399 καθάπαξ (sic) K 414 ὁλοκότινα K

τῷ Ῥώμης κατεδουλώθητε.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Εἰ μὲν ἑκουσίως τοῦτα ἐπράττομεν ἢ ἐπάσχομεν, δικαίως ἂν ἐγκαλούμεθα, νῦν δὲ τυραννούμενοι ταῦθ' || **(f. 272v)** ὑπομένομεν.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία οὔπω τυρρανίδι ὑπέκυψεν, οὐδ' ὑποκύψει ποτέ, οὐδέ γε τοῖς ὑποκύψασιν ὅλως συγκοινωνήσει, μὴ λάθῃ καὶ αὐτὴ τὴν ἐλευθερίαν ζημιωθεῖσα καὶ συγκατασπασθεῖσα τοῖς εἰς λάκκον, ἀνασπᾶσαι αὐτοὺς ἐκεῖθεν προθυμουμένη. Ἀλλ' οὐδὲ πάντα τυραννούμενοι πράττετε. Τοῖς γὰρ ἀνιέροις θέλοντες συνιερουργεῖτε καὶ τὰ μετὰ πάντων τῶν αἱρετικῶν συνοικέσια καὶ τὸ ἀναδόχους τῶν ὑμετέρων παίδων ἐκείνους ποιεῖν καὶ τὸ ἐξ ἀλλοτρίου βαπτίσματος τοὺς παῖδας αὐτῶν ὑμᾶς ἀναδέχεσθαι καὶ τὸ φαλλόντων ἐκείνων εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἀκωλύτως εἰσέρχεσθαι καὶ τἆλλα, ἃ σιγᾶν δέον, ἑκουσίως ποιεῖτε, οὐ τυραννούμενοι.

Ὁ ἡγούμενος: Πόθεν γινώσκετε ταῦτα πάντα περὶ ἡμῶν ὑμεῖς; Ἐνταῦθα ἐλθόντες, ἀπὸ τῶν ὧδε ἐμάθετε. Νὰ ἦτον ἐκείνη ἡ γλῶσσα κομμένη, ὅπου σᾶς εἶπεν τούτους τοὺς λόγους.

Ὁ Ἰωσήφ: Μαρτυροῦντός μοι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ τῶν ἀδελφῶν μου τούτων, τοῦ τε πρωτοσυγκέλλου καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν κρίσεων, ὅτι οὐδεὶς ἡμῖν ἐν τῇ Κύπρῳ ἀνήγγειλε περὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγὼ ταῦτα ἀκριβῶς ἠπιστάμην.

Ὁ ἡγούμενος: Ἂς ἔνι, ξεύρομέν τον τίς τἄπεν.

Ὁ Ἰωσήφ: Τέως τῷ ὀρθοδοξεῖν αἱρουμένῳ πάντῃ ἀλλότρια τὰ προειρημένα. Τίς γὰρ κοινωνία τούτῳ ἢ συμφώνησις ἢ συγγένεια μετὰ τῶν υἱῶν τῆς κολάσεως; Ὑμεῖς δὲ καὶ μετὰ Νεστοριανῶν καὶ μετὰ Μαρ<κ>ιανῶν, μετὰ Σαβελλίων καὶ μεθ' ὧν οὕτω καλεῖτε Κοπτίδων, Ἰακωβιτῶν, Ἀρμενίων τε καὶ Ἀρείων καὶ πάντων ἀδιακρίτως καὶ ἀδεῶς ταῦτα πράττετε.

Ὁ Λευκωσίας: Κύριε ἐλέησον, καὶ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον ἡμᾶς τοὺς Κυπρίους κατηγοροῦσιν ὅτι συνευχόμεθα τοῖς αἱρετικοῖς καὶ συλλειτουργοῦμεν τοῖς ἀνιέροις; Εἶα, ἐρώτησέ τον, ὅταν ἱερουργῇ ὁ πατριάρχης || **(f. 273)** τῶν Ἱεροσολύμων, μετὰ τίνων συμφορέν‹ει;

Ὁ Ἀμμοχώστου: Εἰς ἀλήθειαν, ἐγὼ ἔτυχα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ μίαν καὶ πολλὰς φορὰς καὶ εἶδα ὅτι εἰς τὸν αὐτὸν ναὸν καὶ τὴν αὐτὴν ὥραν εἰς μίαν λειτουργίαν ὁ πατριάρχης συμφορέν‹ει μὲ τοὺς Νεστούριδες, μὲ τοὺς Μονοθελῆτες, μὲ τοὺς Ἀρμένους καὶ μὲ πᾶσαν αἵρεσιν καὶ συλλειτουργεῖ μὲ ὅλους.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐγὼ ἔτι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ οὐκ ἀπῆλθον, ὅθεν οὐδὲ γινώσκω ἀκριβῶς ἀποφήνασθαι περὶ τούτων. Ἐκεῖνο δὲ ὅμως ὡς ἀληθὲς καὶ λογίζομαι καὶ λέγω, ὅτι ναός ἐστι μέγας ὁ περὶ τὸν τοῦ Κυρίου τάφον καὶ ἔχει πολλὰ βήματα, ἤγουν μιᾷ ἑκάστῃ τῶν αἱρέσεων τόπος ἀφώρισται ἴδιος μέσον ἐκεῖ εἰς τρα-

---

419 ἐγκαλούμεθα K pro ἐνεκαλούμεθα 426 παίδας K 427 τ' ἄλλα K 430 ὧδε K 432 μαρτυροῦντος μοι K 436 ξεύρομέν τον τὶς τάπεν K 439 σαβελίων K 448 μονοθελήταις K

πέζης καὶ βήματος λόγον καὶ ὁ μὲν τῶν αἱρετικῶν εἰς τόδε μέρος τοῦ ναοῦ λειτουργεῖ, ὁ δ' εἰς ἄλλο, οὐ μὴν ὅτι ὁ πατριάρχης τῶν ὀρθοδόξων ἐν τῷ ἰδίῳ βήματι συλλειτουργεῖ ἢ συμφορένει τινὶ τῶν αἱρετικῶν.

Ὁ οἰκονόμος: Καὶ πῶς εἰς ὅλην τὴν Συρίαν, ὅταν μέλλωσι ποιεῖν πατριάρχην, ὁπόταν λέγω ψηφισθῇ ἄξιος εἶναι, ὁ σουλτάνος τίθησιν αὐτῷ τὸ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς φόρεμα καὶ περιάγουσιν αὐτὸν ὅλην τὴν πόλιν ἐκείνην, παίζοντες καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάσης λογῆς παιγνίδια; Διατί ἐκείνῳ συγκοινωνεῖτε καὶ ἡμᾶς ἀποσχίζεσθε;

Ὁ Ἰωσήφ: Εἴτε γίνεται τοῦτο εἴτε καὶ μή, ἀκριβῶς οὐκ οἶδα. Πλὴν ἐκεῖνο κρῖνον δικαίως, ὅτι ἄλλο τὸ διὰ βίου παντὸς ἅπαξ συμβαῖνον, ὃ καὶ προεῖπον, ἀπόντος σου, καὶ ἕτερον τὸ διὰ παντὸς καὶ πάλιν ἄλλο τὸ κατ' ἐπιταγὴν γινόμενον κοσμικὴν καὶ ἄλλο τὸ καθ' ὑποταγὴν τελούμενον ἐκκλησιαστικήν, ὅτι ἐκεῖνο εὐθὺς παύεται, τοῦτο δὲ παντὶ τῷ βίῳ συμπαρεκτείνεται, ἐκεῖνο γίνεται εἰς πρόσωπον ἓν || (**f. 273v**) καὶ ἔστι συνήθεια ἄλογος μόνον, τοῦτο τελεῖται εἰς πάντας καὶ ἱεροπραξία ἔνι σαφής, ἐκεῖνο σωματικὴ ὑπηρεσία, τοῦτο ψυχικὴ ἀρρωστία. Τί παρομοιοῖς τὰ ἀνόμοια;

Ὁ ἡγούμενος: Θαυμάζω εἰς τοσαύτην φρόνησιν οἰκουμενικοῦ καὶ βασιλέως καὶ τοσούτων ἀρχιερέων, πῶς δυνάμενοι ἕνα ἀποστεῖλαι μετὰ γραμμάτων καὶ ἐρωτῆσαι ἡμᾶς εἰ δυνάμεθα ταῦτα ποιῆσαι ἢ μή, καὶ πάντως εἴ τι συνέβη, ἔμελλεν εἶναι σεσιγημένον τὸ πρᾶγμα, νῦν δὲ ἀπέστειλαν τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς καὶ τὸ κεκρυμμένον ἀπεκαλύφθη καὶ γίνεται χεῖρον, ὅτι οὐδὲ συλλειτουργεῖτε ἡμῖν.

Ὁ Ἰωσήφ: Τοὺς ἀκριβεῖς λόγους ὡς μαργαρίτας ὑπὲρ ἑαυτῶν φυλάσσουσιν οἱ φρόνιμοι τῶν ἀνθρώπων. Φύλαττε γοῦν καὶ σὺ τοὺς σοὺς ὑπὲρ σοῦ. Τέως δὲ δι' ἐκεῖνο ἀπέστειλαν τρεῖς ἀνθ' ἑνός, ὅτι πολλῆς τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐδεῖτο καὶ ἐνεργείας καὶ σκέψεως καὶ ὅτι ὁ προελθὼν Θεόδουλος ἀχρεῖος ἐφάνη καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ πράγματα, ὡς οὐδὲ ὑμᾶς ἔλαθε τὰ περὶ ἐκείνου. Καὶ πανταχοῦ δὲ οἱ δύο ἢ οἱ τρεῖς μάρτυρες πιστότεροι τοῦ ἑνός, ὅθεν ἀκούεται, «ἀγαθοὶ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα».

Ὁ ἡγούμενος: Καὶ πῶς ταῦτα, ἅπερ ἐγκαλεῖτε ἡμῖν τὰ κεφάλαια, εἰς τὰ πιττάκια τῶν ἀποστειλάντων ὑμᾶς οὐ γέγραπται, ὡς φαίνεται ὅτι ὑμεῖς ἐξ ἑαυτῶν ταῦτα ἐπλάσατε καὶ κατηγορεῖτε ἡμῶν, προφασιζόμενοι καὶ αἰτίας ζητοῦντες, ὡς ἂν μὴ γένηται ἕνωσις;

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐδαμῶς, ἀλλ' εἰ καὶ ἐγκαλῶ ὑμῖν, ἐνδικώτατα τοῦτο ποιῶ. Τούτου γὰρ χάριν καὶ τοποτηρητήν με κατέστησαν καὶ τὸ πᾶν μοι τῆς πράξεως ταύτης ἐκεῖθεν ἀνέθηκαν, ὡς ἂν ἐρευνήσω καὶ ἐξετάσω καὶ ἀνακρίνω πάντα τὰ ὑμῖν διαφέροντα. Οὐ γέγραπται δὲ ἐν τοῖς πρὸς ὑμᾶς γράμμασιν, ἵνα μὴ ἐμπεσόντα εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, ἐκπολεμώσῃ τοὺς γείτονας ὑμῶν καὶ τὰ κοσμικὰ κυρίους καθ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ ἡμῶν. Τηρεῖται || (**f. 274**) μέντοι παρ' ἡμῖν καί τινα

455 ὅδ' εἰς K 460 παιγνήδια K 463 κρίνον K

τούτων ἐν τῇ ὑποτυπώσει.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ποῦ ἔνι ἐκείνη ἡ ὑποτύπωσις;

Ὁ Ἰωσήφ: Φέρε ταύτην, δέσποτα, ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων.

Ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων: Ἰδοὺ αὕτη ἡ ὑποτύπωσις καὶ ἴδετε καὶ ἀνάγνωτε.

Ὁ Λευκωσίας: Τίνος ταῦτα τὰ γράμματα;

Ὁ πρωτοσύγγελος: Ταῦτα παρουσίᾳ πάσης τῆς συνόδου, εἰδήσει πατριαρχικῇ καὶ βασιλικῇ, ἔγραφε τῶν νοταρίων ὁ πριμμικήριος, ὧν τὰ ἴσα ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ φυλάττεται.

Ὁ δικαίῳ: Ὁρᾷς; Ἑπτὰ μόνα κεφάλαια ταῦτα, οὗτος δὲ μυρία ἡμῖν ἐγκαλεῖ.

Ὁ Ἰωσήφ: Ναί, καθὼς καὶ προεῖπον, εἰκότως τοῦτο ποιῶ, ὅτι ἐξουσία μοι δέδοται τὰ ἐκκλησιαστικὰ πάντα ὑμῶν ἀνακρῖναι καὶ μὴ ἀνεξετάστως ταύτην ποιῆσαι τὴν ἕνωσιν.

Ὁ Λευκωσίας: Ἰδοὺ ταῦτα καὶ βλέπομεν καὶ ἀνέγνωμεν. Τί κελεύετε περὶ τούτων;

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐχ ἡμεῖς ἁπλῶς, ἀλλ' ὁ οἰκουμενικὸς καὶ ὁ ἅγιος βασιλεὺς σὺν πάσῃ τῇ ἱερᾷ καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ συμβουλεύουσιν ἡμῖν δι' ἡμῶν ἀδελφικῶς τε καὶ πατρικῶς, εἴπερ τῇ ἁγιωτάτῃ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ βούλεσθε ἀληθῶς ἑνωθῆναι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεφαλαιωδῶς ἐν ἑνὶ γράμματι ἐκθέμενοι καθεξῆς (φαμὲν δ' ὅσα ὑμᾶς τῆς ὀρθοδοξίας διίστησιν) ὑπογράψατε πάντες ἰδιοχείρως μηκέτι τούτοις ὑποκύψαι τοῖς σφάλμασιν, ἀπαιωρήσαντες τοῦ γράμματος καὶ τὰς βούλλας ὑμῶν, ἵνα καὶ τὰ πράγματα τοῖς ὑμῶν λόγοις καὶ γράμμασιν ἀκόλουθα γίνωνται καὶ τοῖς ὑμᾶς διαδεξομένοις τὰ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν σαφῆ καὶ πρόδηλα μένῃ τὸν ἅπαντα χρόνον. Εἰ δ' οὖν, ὑμεῖς ὑπέρ τε ἑαυτῶν καὶ τοῦ ὑφ' ὑμῶν ποιμαινομένου λαοῦ ὄψεσθε.

Ὁ Λευκωσίας: Μωροὶ ὁμολογουμένως ἐσμὲν πάντες οἱ Κύπριοι καὶ οὐ καθήμεθα καὶ ἀναπαυόμεθα, ἀλλὰ ζητοῦμεν ἀδύνατα πράγματα. Ὥσπερ εἰσὶ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀπολλύμενοι, || (**f. 274v**) ἐσόμεθα καὶ ὑμεῖς. Ἔχομεν πολλοὺς εἰς τοῦτο συντρόφους.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐξουσίαν ἔχετε σωθῆναι καὶ ἐξουσίαν ἔχετε ἀπολέσθαι. Ἡμεῖς δὲ τῶν ἡμᾶς πεμψάντων τοὺς λόγους οὐ παραβαίνομεν δι' οὐδὲν τῶν ὅσα τὴν αἴσθησιν τῆς ψυχῆς ἐκφοβεῖ ἢ κολακεύει τὸ φρόνημα. Πῶς γὰρ αὐτοὺς καὶ παραλογίσασθαι δυνησόμεθα, τῆς ὑποτυπώσεως ἐγγράφως, ὡς ἀνέγνωτε, διαγορευούσης ὅτι, ἐὰν ὁμολογῶσι τὴν τῆς Ῥώμης ἐκκλησίαν, ἤτοι τὸν πάπαν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους, ὀρθόδοξα φρονεῖν καὶ οὐ σχισματικοὺς ἄντικρυς, μέχρις ἂν τὸ περὶ τούτου οἰκουμενικῇ συνόδῳ διακριθῇ, μηδαμῶς αὐτοῖς κοινωνήσητε.

Ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων: Εἰς πάντα ὁμοίως ἀπορεῖτε; Ἐάν, θελήσαντος τοῦ πατρός μου, τοῦ κυροῦ Ἰωσήφ, συγκαταβῶμεν ὑμῖν εἰς τὰ πολλά, κἂν τρία κἂν δύο

---

488 ὡσὰν K 498 νωταρίων K 502 ἀνακρίναι K 509 καθεξῆς (sic) K 512 ἀκόλουθα K 513-517 in marg. γνώμη habet K 520 in marg. ἀπό<κρισις> habet K

κἂν ἕν, οὐ μὴ φυλάξητε;

Ὁ Λευκωσίας: Οὐδὲ ἕν, οὐδὲ μέρος ἑνὸς φυλάξαι δυνάμεθα, ἀλλὰ παρακαλοῦμεν τὴν ἁγιωσύνην σας συγκαταβῆναι ἡμῖν εἰς πάντα, ὅπως τοσαῦται ψυχαὶ μὴ ἀπόλωνται.

Ὁ Ἰωσήφ: Πρὸς τοῦτο λέγω καὶ μέμνησθε ὅτι τότε ψυχαὶ σώζονται, ὅταν ἀρθῇ ἀπ' αὐτῶν τὰ μεθ' ὧν τῆς ἀπωλείας μετέχουσιν, ἀναφαιρέτων δ' ἐκείνων μενόντων, κατ' οὐδὲν ἧττον καὶ αὖθις ἀπόλλυνται, μηδὲν ἐκ τῶν γραμμάτων ἢ τῶν λόγων ὠφεληθεῖσαι, ὧν εἰκῇ καὶ μάτην τινὲς αὐταῖς ἐχαρίσαντο. Ὑμεῖς οὖν, εἰ ὅλως αἱρεῖσθε συναφθῆναι τοῖς ὀρθοδόξοις, καθὰ καὶ λόγοις ὑπεσχέθητε καὶ γράμμασιν ὑπεγράψατε φυλάττειν καὶ στέργειν ἀμείωτα, ὅσα ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησία ὀρθοδόξως τηρεῖ, ἀπόστητε πάντῃ τοῦ καὶ τὸν Ῥώμης ἅγιον ἢ ὀρθόδοξον λέγειν, τοῦ συμφορένειν τοῖς ὑπ' αὐτόν, τοῦ συλλειτουργεῖν τοῖς εἰς προφανῆ καὶ ἀσύγγνωστα πάθη ἁλισκομένοις, τοῦ συνεύχεσθαι τοῖς αἱρετικοῖς καὶ ἁπλῶς παντὸς || (**f. 275**) πάθους χωρίζοντος ὑμᾶς τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πληρώματος, ὡς, ἐὰν οὕτω μενόντων ὑμῶν, ὡς «χθὲς καὶ πρώην», ἑνωθῶμεν ἡμεῖς σήμερον διὰ τοῦ συλλειτουργῆσαι, κινδυνεύει τὰς ἐν Συρίᾳ τρεῖς ἐκκλησίας τοῦ οἰκουμενικοῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίας ἀπορραγῆναι καὶ τοὺς τὴν ἄμικτον ταύτην ἕνωσιν ποιησαμένους, ὁποῖοι ἂν ὦσι, καθαιρεθῆναι ὑμᾶς τε πάλιν εἰς τὰ συνήθη ἑκουσίως ἢ ἄλλως ἐπαναστρέψαντας, ἀναισχυντοτέρους πρὸς ταῦτα γενέσθαι καὶ ὁλικόν, οὐ μερικὸν ἀποβῆναι τὸ σχίσμα καὶ τὸ ἡμέτερον γένος γέλωτα ὄφλειν αἰώνιόν τε καὶ δυσαπόνιπτον. Ὧν ἐγὼ οὐκ ἀνέξομαι γενέσθαι μεσίτης ἢ αἴτιος οὐδ' οἱ μετ' ἐμοῦ, κἂν κρημνοῖς καὶ φρουραῖς καὶ βυθοῖς θαλάσσης καὶ πᾶσι δεινοῖς προσκαίροις ὑπόδικοι γενησώμεθα.

Ὁ ἡγούμενος: Οὐδὲν ἐκ τούτων τηρῆσαι, κἂν λόγῳ, ἰσχύομεν καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς Λευκωσίας ἐξεβάλομεν ὑμᾶς ἐπιτηδείως, ἵνα μὴ ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνελεύσεως ταύτης ἔλθωσι καὶ ἄρχοντες καὶ ἀκούσωσι τὰ καθ' ἡμῶν κεφάλαια ταῦτα καὶ ἔχωσιν ἡμᾶς κατεγνωσμένους εἰς τὸ μετέπειτα διὰ ταῦτα καὶ ὅτι, ἅπερ ὑπεσχέθημεν γράφαντες, οὐ φυλάττομεν.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐνθυμίζω τὴν ἁγιωσύνην ὑμῶν συμβουλευτικῶς, ἀκούσατέ μου καὶ πείσθητέ μοι, οὐδὲν μέγα ζητεῖ παρ' ὑμῶν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἀλλ' ὅπερ αὐτοὶ ὑπεσχέθητε. Ὑπογράψατε γοῦν ὅτι μέλλετε πάντα τηρεῖν διὰ τῶν πραγμάτων, ἃ ὑπεσχέθητε γράμμασι, καὶ σφραγίσασθε τὰς ὁμολογίας ὑμῶν —δόξα γὰρ ὑμῶν ἔσται αἰώνιος— ἵνα καὶ παρ' ἡμῶν λαβόντες τὰ ἴσα, ἔχητε πρὸς βεβαίωσιν.

Ὁ δικαίῳ: Νὰ ὑπογράψωμεν καὶ ἀπεκεῖ, ἂν γνωρισθῇ, νὰ ἀποθάνωμεν; Δὲν μᾶς ἀπαντᾷ.

Ὁ Ἰωσήφ: Καὶ λοιπὸν ποῖον ἐστὶ τὸ κεφάλαιον, ὅπερ ἐκ τῆς ἐκκλησίας πα-

534 ἀρθῇ K 536 ὠφεληθῆσαι K 537 καθὰ (sic) 543 χθὲς καὶ πρώην: proverbialiter (cf. H. Stephanus, Thesaurus, 8.1483. s.v. χθές) 533 ἐξεβάλλομεν K

ραλαβόντες φυλάξετε, ἐξ οὗ γνωρίζεσθαι μέλλει ἡ πρὸς ταύτην ὑμῶν ὑποταγὴ καὶ εὐπείθεια; || **(f. 275v)** Καὶ εἰ πάντα ἐπαγγειλάμενοι φυλάξαι, οὐδὲν φυλάττετε, πῶς ὑμῖν εἰς ἕν τις πιστεύσει ὅτι φυλάξετε;

Ὁ δικαίῳ: Ἡ δύναμίς μας οὐδὲν λανθάνει τὴν ἁγιωσύνην σας.

Ὁ Ἰωσήφ: Πῶς δὲ ἐγράφετε καὶ ὑπεγράφετε πάντα τηρεῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας θελήματα;

Ὁ ἡγούμενος: Ἐθαρροῦμεν ὅτι εἰς πάντα μέλλει συγκαταβῆναι ἡμῖν.

Ὁ Ἰωσήφ: Εἴπερ εἰς πάντα συγκαταβῶμεν ὑμῖν, τί κωλύει μὴ καὶ παντὶ σχισματικῷ καὶ παρασυναγώγῳ, μηδαμῶς τῆς ἰδίας πλάνης ἀφισταμένῳ, συγκαταβῆναι ἡμᾶς καὶ συλλειτουργεῖν αὐτῷ καὶ συγκοινωνεῖν ἐν τοῖς ἅπασιν;

Ὁ πρωτοπαπᾶς: Ἀλλ' οὐκ εἰσὶν οἱ Λατῖνοι αἱρετικοί.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἀλλά γε σχισματικοὶ καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν πίστιν παντάπασιν ἀκοινώνητοι. Τοὺς δὲ λόγους ὅτι οὕτω μέλλομεν εἰπεῖν, πόθεν ἐγινώσκετε καὶ ἐφυλάξασθε μὴ ἐν τῇ Λευκωσίᾳ, ὡς ἔφης, γενέσθαι τὴν σύνοδον;

Ὁ ἡγούμενος: Αὐτίκα τὸ νὰ ἰδοῦμεν τὴν ἁγιωσύνην σου ἐκεῖ, τὸ ἐλογισάμεθα, διότι γνωρίζω καλά.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ἐνωθῶμεν οὖν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ὅτι καλὸν ἡ ἕνωσις τῶν διεστώτων καὶ τῶν ὑποστρεφόντων ἐκ πλάνης ὑποδοχὴ καὶ Θεῷ φίλον καὶ ἀνθρώποις ἐπαινετόν.

Ὁ Ἰωσήφ: Φημὶ κἀγὼ τοῦτο —καὶ πῶς γὰρ οὐ;— ἀλλ' ὅταν τὸ θέλον ἑνοῦσθαι τοῖς ἀγαθοῖς τῶν μὴ καλῶν ἀποστῇ καὶ τὸ ἐπιστρέφον ἐκ τῶν κακῶν μηκέτι πρὸς ταῦτα παλινδρομῇ. Ἡνίκα δὲ τοὐναντίον συμβαίνῃ, καλὸν πρὸς ταῦτα μᾶλλον τῆς ἑνώσεως ἡ διάστασις καὶ τῆς ὑποδοχῆς ἡ ἀποστροφή, ἵνα μὴ τοῖς καλοῖς τὰ μὴ τοιαῦτα συναναφύρηται. Ἢ τί ὑμῖν περὶ τοῦ παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα δοκιμαζομένου γενέσθαι δοκεῖ; Ὑμεῖς ἴσως νομίζετε ὅτι ταῖς τέσσαρσι τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησίαις συνάψαι τὴν τῶν Κυπρίων σπουδάζομεν.

Ἅπαντες: Τοῦτο πρόδηλον, ἢ τί ἄλλο;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐγὼ δὲ μὴ μόνον ταύταις, ἀλλὰ πρό γε τούτων τῇ ἄνω τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίᾳ τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον ἄλλως γενέσθαι τῇ ἀληθείᾳ, εἰ μὴ πρότερον ταύτης ἄξια τῆς ἑνώσεως γένηται.

Ὁ ἔξαρχος: Πῶς ἔσται τοῦτο καὶ τίνι τρόπῳ;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐὰν τῶν ὧν ἐκείνη κεχώρισται, ὁλοσχερῶς καὶ αὐτὴ ἀποσπασθῇ, || **(f. 276)** ὅτι πᾶσα ἐπ' οὐδενὸς ἑτέρου γένους, ἐκ μόνου δὲ τοῦ ὀρθοδόξου συνίσταται. Οὐδεὶς λατινόφρων μετὰ τὸ σχίσμα, οὐδ' αἱρέσεως μέτοχος, οὐδὲ παρασυνάγωγος μέρος ἐκείνης ἢ μέτοχος γίνεται.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Καὶ τί ἠθέλετε καὶ ἤλθετε λοιπόν, ἐπεὶ ἐγινώσκετε ὅτι οὐδὲν μέλλετε κατορθώσειν;

Ὁ Ἰωσήφ: Τοῖς γράμμασιν ὑμῶν ἐπιστεύσαμεν καὶ ἤλθομεν, ἅμα μὲν πληρώσοντες ὑποταγὴν ἐκκλησιαστικήν, ὡς ὀφειλὴν ἀπαραίτητον, σὺν ταύτῃ δὲ καὶ ἐπιταγὴν βασιλικήν, ἅμα δὲ καὶ θεάσασθαι ὀφθαλμοῖς ἀληθῶς, ἅπερ μόνον ἠκού-

ομεν, ὥστε τοὺς αὐτοὺς καὶ κριτὰς τῶν γινομένων γενέσθαι καὶ μάρτυρας.

Ὁ πρωτέκδικος: Νὰ ἔχω τὴν εὐχὴν τῶν ἁγίων, ἐὰν συγκαταβῆτε, τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγραφῆναι μέλλουσι καὶ μνημονεύεσθαι εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἕως ἡ Κύπρος ἵσταται, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἐπᾶν τοῦτο μάθῃ, καὶ ἐπαινεῖν ὑμᾶς καὶ εὔχεσθαι μέλλει πάντοτε.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐγὼ εἰς τὴν ἄνω ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων ἐγγραφῆναι διψῶ καὶ κρεῖσσον ἐμοὶ παρ' ἑνὸς τῶν ἐκεῖ ἢ παρὰ πάντων Κυπρίων ἀεὶ μνημονεύεσθαι.

Ὁ πρωτέκδικος: Βλέπω ὅτι διάφορον οὐκ ἔχομεν.

Ὁ Λευκωσίας: Καὶ τέλος λοιπὸν τί λέγετε νὰ γένῃ;

Ὁ Ἰωσήφ: Ἐγὼ λέγω, ἐπεὶ ἔδοξε τῷ οἰκουμενικῷ τῇ τε ἁγίᾳ συνόδῳ καὶ τῷ κραταιῷ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ, μηδὲν ἄνευ τῆς ἡμῶν γνώμης τελεσθῆναι ἐνταῦθα, κρίνω ὅτι πάνυ πρέπον ἐστὶ καὶ ἀκόλουθον ἐξ ὑμῶν αὐτῶν τῶν τεσσάρων τέσσαρας πρέσβεις γενέσθαι ἢ δύο τὸ ἔλαττον καὶ τούτους Κυπρίους ὄντας, διακομιστὰς τῶν λόγων ὑμῶν, ἅμα δὲ καὶ τῶν παρ' ἡμῶν ὧδε πραχθέντων ἀψευδεῖς μάρτυρας. Τοὺς αὐτοὺς οὖν σὺν γράμμασι μεθ' ἡμῶν ἢ ἰδίᾳ εἰς τὴν σύνοδον ἐκπεμφθῆναι κἀκεῖ γενέσθαι, εἰ δέοι, σὺν παρρησίᾳ τὴν ἕνωσιν, ἐπείπερ ἐνταῦθα, καθὰ συνορᾶν ἔχω, ἀδύνατον. Κἂν καθ' ἡμῶν γράψαι τι αἱρεῖσθε, ἀδεῶς γράψατε τοῖς κυρίοις, θέλημα δίδωμι.

Ὁ ἡγούμενος: Οὐδένα ἀποστέλλομεν, οὐδενὶ γράφομεν, οὐδὲ μέλει ἡμῖν.

Ὁ οἰκονόμος: Καλὰ λέγει, ὅτι ἐὰν γνωσθῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποθνῄσκουσι καὶ πάλιν, ἐὰν πιάσουν τὰ γράμματα, κινδυνεύομεν ἅπαντες.

Ὁ Ἰωσήφ: Εἰ ἐνταῦθα μὲν φανερῶς || **(f. 276v)** πρᾶξαι τοῦτο ἀδυνατεῖτε, ἐκεῖ δὲ πέμψαι τινὰς οὐ τολμᾶτε, πῶς ὑμεῖς προσδεξώμεθα κεκρυμμένως; Ἀλλ' ὁμολογίαν πίστεως κεκρυμμένην οὔπω προσδέχεσθαι μεμαθήκαμεν, ἐπεὶ οὐδὲν ἔοικεν, ὅτι ὁ τοῦ θείου σταυροῦ τύπος καὶ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως πάντων ἐνώπιον ὁ μὲν γίνεσθαι, ἡ δὲ λέγεσθαι θέλει. «Στόμα» μὲν γάρ, φησί, λαμβάνεται εἰς ὁμολογίαν, «καρδία δὲ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην» καὶ «πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς», ἵνα μὴ φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, «πᾶν δὲ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστι». Καὶ ὁ Κύριος δὲ «ὃς ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν» καὶ τὰ ἑξῆς ἀπεφήνατο. Πῶς δὲ καὶ δυνήσεσθε συσκιάσαι, ὅπερ πᾶσα σχεδὸν ἡ οἰκουμένη καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐγνώρισε;

Ὁ Λευκωσίας: Καὶ θέλετε, ἵνα παραιτησώμεθα τὰς ἐπισκοπὰς καὶ ὡς θέλει τὸν κοινὸν γενέσθω;

Ὁ οἰκονόμος: Ἄλλον τον εἰπέ. Θέλετε, ἵνα συλλειτουργήσωμεν ὑμῖν φανερὰ

631-632 cf. Ro. 10.10 632-633 Joh. 3.20-21 634 Eph. 5.14 634-636 Mar. 8.38.

609 ἐπὰν K 619 ὧδε K 622 καθὰ (sic) K || γράψαί τι 627 πράξαι K 630 ἔοικεν K 640 ἄλλον τὸν εἰπέ K: Ἄλλον pro ἄλλο (vox Cypria?)

καὶ εἴ τι συμβῇ, νὰ ἔνε ἐπάνω σας;

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐδὲν τούτων λέγω, ἕως ἂν αὐτόνομοι ἦ ὑφ' ἑτέραν ἐκκλησίαν ἐστέ. Ἐκεῖνο δὲ μετὰ λόγου κατηγορῶ πῶς, ὅπερ οὐκ εἴχετε, ὑπεσχέθητε καὶ πῶς τὴν μὲν πρὸς Λατίνους ὁμολογίαν ἐν μέσῃ τῇ μητροπόλει καὶ παρρησίᾳ ποιεῖτε, τὴν δὲ πρὸς ἡμᾶς ταύτην καὶ κρυπτῶς ὅσον οἷον καὶ μόγις καὶ μετὰ μυρίων ὑποψιῶν καὶ δειλίας καὶ ἐν ἐρήμῳ καὶ οὐδὲν ἄλλο πρὸς πάντων ψιθυριζόμενον ἐνταῦθα νῦν ἔστιν ἀκούειν ὅτι μὴ «μηδεὶς ταὐτὶ γινωσκέτω, προσέχετε, καλῶς φυλάξατε πάντα, μηδενὶ τοῦτο εἴπῃς» καὶ ἁπλῶς πάντα, ἅπερ ἀρνήσεως ἴδια, οὐχ ὁμολογίας ἐστίν;

Ὁ ἡγούμενος: Ἄχρι τούτου δυνάμεθα.

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐχί, ἀλλ' ὑμεῖς ὡς ἐξ ὧν ὑμᾶς ὁρῶ, οὕτω καὶ ἐβούλεσθε καὶ προσεδοκᾶτε ταύτην γενέσθαι τὴν ἕνωσιν, πεμφθῆναι ὑμῖν ἐκεῖθεν μοναχὸν || (f. **277**) ἕνα προσαίτην ἐν προσαίτου σχήματι μετὰ τῶν τῆς ἑνώσεως γραμμάτων, ὃς καὶ δίχα τινὸς λόγου καὶ ἐξετάσεως κεφαλαίων ἢ κοινῆς συμφωνίας ἅμα τῷ δοῦναι τὰ γράμματα συλλειτουργεῖν ἔμελλεν ὡς παροδίτης, ἰδίᾳ μὲν τῷ Ἀμμοχώστου, ἰδίᾳ δὲ τῷ Λευκωσίας καὶ πάλιν χωρὶς μὲν τῷ Λεμισοῦ, ἰδίως δὲ τῷ τῆς Πάφου καὶ πάντας τοῦτο λαθεῖν, ἵνα εἴ τις τῶν Λατίνων ἐρωτᾶν μετὰ ταῦτα θελήσει τὸ περὶ τούτου, ἀδήλου ὄντος τοῦ πράγματος, μηδένα φοβεῖσθε μηδ' ὑποπτεύοιτε, κἀκεῖνον μὲν τὸν μοναχὸν μετὰ τὸ συλλειτουργῆσαι τοῖς ἐπισκόποις ὑμῖν, ἀπελθόντα τῆς νήσου, εὐθὺς οἴχεσθαι, ὑμᾶς δὲ τὰ γράμματα εἰς ἐπίδειξιν κατέχειν μόνον, ἐπεὶ οὐδὲ μετανοοῦντες ἐφ' οἷς ἐστέ, τὴν ἕνωσιν θέλετε, ἀλλὰ τοὺς ἐλέγχους τῶν κύκλῳ καὶ τῶν ἐπιδημούντων Ῥωμαίων ἀποφυγεῖν σπεύδοντες.

Ὁ Λευκωσίας: Ἐμὲ γράφει με συλλειτουργὸν ὁ οἰκουμενικὸς καὶ ἀρκεῖ με, ἵνα τὸ δείχνω παντὸς ἀνθρώπου, τὸ πῶς ἐγενόμεθα ἕν.

Ὁ Ἰωσήφ: Τότε καὶ γενέσθαι καὶ εἶναι συλλειτουργὸς αὐτοῦ μέλλεις, ὅταν φυλάξῃς καὶ τηρήσῃς σὺ καὶ οἱ ἄλλοι συλλειτουργοί σου τὰ ἐκκλησιαστικὰ πάντα ζητήματα καὶ κεφάλαια, ὅσα διὰ γραμμάτων οἰκειοχείρων ὑμῶν ὑπεσχέθητε, ὡς, ἕως ἂν ἐκεῖνα μὴ ἀληθείᾳ τηρήσητε, μύρια πιττάκια οὐδὲν ὑμᾶς ὠφελήσουσιν. Ἢ ἴσως ὑπονοεῖτε ὅτι τὰ σήμερον ὧδε πραττόμενα καὶ γραφόμενα ἡ νῆσος αὕτη ἀκούσεται μόνον; Πᾶσα γνώσεται ταῦτα ἡ οἰκουμένη, καθάπερ ἐρρέθη καὶ πέπρακται, ὀλίγον ἐντὸς ἡμερῶν.

Οἱ ἐπίσκοποι: Ἐν ἀληθείᾳ πῶς γέγονε τοῦτο; Εἰ ταῦτα ζητεῖν ἐμέλλετε ὕστερον, πῶς ἡμᾶς συλλειτουργοὺς ἐγράφετε πρὸ τῆς ἐξετάσεως;

Ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων: Ὅτι ὁ παπᾶς Θεόδουλος οὕτως ἔλεγεν ὑμᾶς ἑτοίμους εἶναι εἰς πάντα, ὥστε κατὰ μηδὲν πρᾶγμα ἐνδοιάζειν ποσῶς, ἀλλ' ὑπείκειν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς θέλει καὶ βούλεται ἄγειν ὑμᾶς.

Ὁ Ἰωσήφ: Ναὶ καὶ προσετίθει ὅτι θελήσει τοῦ ῥηγὸς καὶ ἐνδόσει τἀδελφοῦ

---

670 ὧδε K 671 ἐρέθη K

αὐτοῦ πάντα γίνεται, ἐπεί φησιν ὁ μὲν ἄρχει τὰ κοσμικά, ὁ δὲ πάντων || (**f. 277v**) τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τῆς νήσου ταύτης κρατεῖ. Καὶ ὑμεῖς δὲ εἰς τὰς ὑμῶν ὁμολογίας ὑπεγράφετε πάντες εἰς πάντα εἶναι ὑπήκοοι. Διὸ καὶ ὡς ἐπὶ πράγμασι τετελεσμένοις καὶ ἀπεστάλημεν παρὰ τῶν κυρίων καὶ ἤλθομεν καὶ πᾶσα δ' ἡ Κωνσταντίνου καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς οὕτω δοκεῖ, τὰ δέ ἐστι πάντα, ὡς λόγος ἔτι, «ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα».

Ὁ Λευκωσίας: Καὶ τὸν Πίππην πῶς τὸν ἔχετε;

Ὁ Ἰωσήφ: Ὡς ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἕνα. Ἢ οὐχὶ συλλειτουργοῦσιν ὑμῖν οἱ ἐκείνου ἱερεῖς καὶ αὐτὸς καὶ ὑμεῖς δὲ ὡσαύτως ἐκείνοις καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ παρὰ τῆς σῆς ἐχειροτονήθη χειρός, ὃν πρῶτον τῶν τῆς μονῆς αὐτοῦ ἱερέων πᾶσα ἡ Κύπρος γινώσκει τὸ τήμερον;

Ὁ Λευκωσίας: Ὦ ἀλλὰ ναί, κῦρι.

Τινές: Ἀφοῦ ἐγεννήθη, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ μεθ' ἡμῶν ἔν εἰσι κατὰ πάντα.

Ὁ Ἰωσήφ: Ὥστε λοιπὸν ἀδιάφορος ὑμῖν ἐστιν ἅπασι καὶ εἰ πρὸς ἐξαπάτην τῶν πολλῶν ἕνα ἢ δύο τῶν μετ' αὐτοῦ ἱερέων ἐκ τῶν ἔξωθεν τὴν χειροτονίαν κεκτῆσθαί φησι καὶ φρονεῖν μόνος Κυπρίων ὀρθόδοξα διὰ χειλέων ὁμολογεῖ καὶ τὴν ἑαυτοῦ μονὴν ἀφωρισμένην εἶναι τοῖς ὀρθοδόξοις, ἐξ ἀπονοίας φαντάζεται.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Εἰ τούτους προέγνων τοὺς λόγους ἐγώ, οὐκ ἂν ἡμᾶς ὧδε ἤγαγον. Διατί μὴ ταῦτα προείπατέ μοι;

Ὁ Ἰωσήφ: Ὅτι τοὺς κοινῇ ῥηθῆναι λόγους ὀφείλοντας ἐκρίναμεν πρέπον εἶναι τοῖς πᾶσι κοινώσασθαι, ὅτε χρή, οὐ μέντοι ἰδίως τινὶ καὶ ἡνίκα οὐκ ἔδει τούτους εἰκῇ διηγήσασθαι.

Τινές: Λοιπὸν ἐπεὶ πάντα ὡς ἐβούλεσθε ἐξητάσατε, συγκατάβητε, συγκατάβητε καὶ ἔτι ἡμῖν.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Ὁ Κύριος οἶδεν ὅτι πολλὰ λυπούμεθα πῶς χωριζόμεθα χωρὶς τῆς ἑνώσεως.

Ὁ Ἰωσήφ: Πλέον αὐτὸς καὶ βαροῦμαι καὶ δυσχεραίνω πάντων ὑμῶν, γίνωσκε. Ἢ δοκεῖτε ὅτι μόνος πάντων ἀνθρώπων ἐγὼ ἄσπλαγχνός τις εἰμὶ καὶ ἀνένδοτος, καὶ ταῦτα πρὸς ψυχῶν τοσούτων ὠφέλειαν. Μάρτυς γὰρ μού ἐστιν ὁ τὰς «καρδίας ἐτάζων» ὡς, εἴπερ ἠπιστάμην ὅτι ἔστιν ἐκ τοῦ σήμερον ἡμᾶς συλλειτουργῆσαι ἀλλήλοις, δέκα μόνον κερδῆσαι ψυχάς, οὐκ ἂν || (**f. 278**) παρῃτησάμην τὴν ἕνωσιν δι' οὐδὲν τῶν προσκαίρων καὶ ὅσα μοι τὴν τοῦ σώματος σύστασιν ταύτην πέφυκε συνιστᾶν. Ἀλλ' οὐδέπω σαφῶς ὅπερ ἐβουλόμην ἐξήγγειλα, διὸ πειράσομαι ἄλλως τοῦτ' ἐξειπεῖν. Μιᾶς ψυχῆς ὁ πᾶς κόσμος οὐκ ἄξιος, μήτοιγε μυριάδων τοσούτων. Ἢ ἔστιν ἐνδοιάζειν ἐν τούτοις;

---

684 cf. Hom., Od., I. 123 etc. 709 Ps. 7.10; Jr. 11.20· 17.10; cf. Re. 2.23

---

689 τοτήμερον K 695 κεκτῆσθαι φησί K 697 ὧδε K 708 γάρ μου ἐστὶν K

Πάντες: Πᾶσι γνώριμον τοῦτο.

Ὁ Ἰωσήφ: Εἰ τοίνυν ἐγίνωσκον ἐκ τῆς μελετωμένης γενέσθαι ἑνώσεως ταύτης σωθησομένας τὰς τῶν Κυπρίων ψυχάς, τὰς νῦν φημι καὶ τὰς εἰς τὰς μετέπειτα γενεάς, καὶ προὔκειτό μοι χεῖρας ἅμα καὶ πόδας καὶ πάντα τμηθῆναι τὰ αἰσθητήρια, οὐκ ἂν παρῃτούμην. Ἆρ' οὐχὶ καὶ ἄπιστα ὑμῖν δοκῶ φθέγγεσθαι; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρὸς ὃ μέλλω λέγειν, οὐδέν ἐστιν. Εἴ γε μοι προὔκειτο ἀληθείᾳ ἐκ τοῦ ὅπερ εἰμὶ τούτου εἰς τὸ μηδαμῇ μηδαμῶς εἶναι χωρῆσαι, μόνον πάντας ὑμᾶς τοὺς Κυπρίους σωθῆναι, ἡδέως τοῦτο κατεδεξάμην. Τίς γάρ εἰμι ἐγὼ ἢ τὸ εἶναί με ὅλως, πρὸς σωτηρίαν τοσούτων ψυχῶν συγκρινόμενα; Οὕτω διαθέσεως ἔχω καὶ γνώμης οὐ διὰ πρόσκαιρον φήμην ἢ μνήμην τὴν μετὰ θάνατον, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ τοῦ Κυρίου τὸ θέλημα. Ὅπου δὲ οὐδεὶς πρόκειται πόνος, οὐδ' ἀφαίρεσις μέλους, οὐδὲ ζημία τις τῶν προσόντων, ἀλλὰ τιμαὶ καὶ χάριτες ἔπονται καὶ εὔφημοι φῆμαι, ὡς λέγετε, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα εὐκτέα μνημόσυνα, διατί παραιτοῦμαι τὴν ἕνωσιν; Ἢ δῆλον ὅτι δέδοικα μὴ ἀναγαγεῖν ὑμᾶς ἐκ τοῦ βόθρου βουλόμενος, καὶ ἐμαυτὸν καὶ μυρίας μυριάδας σὺν ὑμῖν ἀπολέσω. Ἢ τάχα με τῇ τυχούσῃ τιμωρίᾳ ὑποκεῖσθαι νομίζετε, τῆς ἑνώσεως ταύτης μεσίτην γενόμενον, ἂν μὴ αὕτη καθὼς χρὴ τελεσθῇ, ἢ τὸν τυχόντα μισθὸν παρὰ Θεοῦ λήψεσθαι, εἴ γε τοσούτων ψυχῶν σωτηρίας παραίτιος εὑρεθῶ; Ἀποστόλου γὰρ [...] πρόκειταί μοι ἐπιτυχόντι καὶ δαίμονος κόλασις ἀστοχήσαντι. Διά τοι τοῦτο ταύτην τὴν κόλασιν φεύγων παραιτοῦμαι τὴν ἕνωσιν. Συνήκατε ὅση λύπη καὶ ἀγωνία τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἐνοικεῖ ἕνεκεν τῆς ὑμῶν ἀπαλλοτριώσεως; Καὶ ὑμεῖς μὲν ἤλθατε δώδεκα μίλια.

Ὁ Ἀμμοχώστου: Οὐχὶ ἀλλὰ εἴκοσι.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἔστωσαν καὶ τριάκοντα, ἡμεῖς δὲ χίλια τόσα, καὶ ταῦτα διὰ θαλάσσης, καὶ ὑπεμείναμεν πόσα δεινὰ καὶ ἔτι ὑποκείμεθα πνιγμῷ, αἰχμαλωσίᾳ, ναυαγίοις, κινδύνοις, ἀρρωστίαις, κακοπαθείαις, καθὰ δὴ καὶ βλέπετε προφανῶς, ἀρρωστοῦντας ἐξ ἄκρας κακοπαθείας ἡμᾶς.

Ὁ πρωτοσύγκελλος: || **(f. 278v)** Ὁ Κύριος γινώσκει ὅτι καὶ ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφός μου ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων τοσοῦτον ἐσμὲν ἀσθενεῖς, ὅτι ἐπὶ σκοπῷ τοῦ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ὁδῷ μᾶλλον τῆς Ἀμμοχώστου ἐξήλθομεν ἢ τὰ ἐνταῦθα καταλαβεῖν.

Ὁ Ἰωσήφ: Ἀναλογίσασθε γοῦν ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἀγόμενοι, πόσον νομίζομεν τοῦτο βαρὺ τὸ χωρὶς τῆς ἑνώσεως, ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα καὶ πάσχομεν καὶ πεπόνθαμεν καὶ πεισόμεθα, ὑμῶν ἀποστῆναι. Ἀλλὰ τί χρὴ ποιεῖν, εἰ μὴ τὸ τοῦ Θεοῦ μόνον θέλημα;

---

717 νῦν φημὶ K 722 γάρ εἰμὶ K 723 εἶναι με K 731 γενώμενον K 732 post Ἀποστόλου γὰρ fortasse <τιμὴ> 740 κακοπαθίαις K || καθὰ (sic.) K 741 κακοπαθίας K fol. 278 in marg. λοιπὸν ἵνα μὴ ἀστοχήσας, ὡς ἔφης, τιμωρίαν ὑπόκεισαι, τὴν ἕνωσιν ποίησον. *Ὁ Ἰωσήφ:* Ἀλλ', ὦ βέλτιστε, φθάσας ἔφην αὐτός. Ἀλλ' ἂν μὴ αὕτη [...] παρ' ἐμοῦ τελεσθῇ, κολάσεως στόμα· τοῦτο δέ ἐστιν, εἴγε μενόντων, [...] οις ἐλήφθητε τοῖς ὀρθοδ<όξοις> habet K

Οἱ ἐπίσκοποι: Διὰ ταῦτα λέγομεν, ἃς γένηται τὸ ζητούμενον, ἵνα μὴ λογισθῇ ὁ τοσοῦτος κόπος ὑμῶν εἰς κενόν.

Ὁ Ἰωσήφ: Οὐδενὸς κόπος ἀπόλλυται παρὰ τῷ Θεῷ, ἑκάστῳ δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὴν εἰς τὸ καλὸν αὐτοῦ πρόθεσιν «πολλαπλάσιος ὁ μισθὸς» ἀποδίδοται. Ὅμως δὲ θέσθε τὸν νοῦν ὑμῶν καλῶς εἰς ὃ μέλλω λέγειν καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ κρίνατε εἰ δίκαια λέγω ἢ μή. Τίς ἐκλέγεται ἀντὶ κέρδους ζημίαν, ἀντὶ τιμῶν ὕβρεις, ἀντὶ φήμης ἀγαθῆς δυσφημίαν, ἀντὶ χαρᾶς λύπην καὶ ἀντὶ φιλίας ἔχθραν πολλῶν, εἰ μήπου τίς ἐστιν ἀπολέσας τὸν νοῦν ἢ σώας μὲν ἔχειν τὰς φρένας, ἀνάγκῃ δέ τινι μείζονι κατεπείγεται; Ἡμεῖς οὖν σήμερον προδηλότατα αἱρούμεθα, ὡς ὁρᾶτε, ἀντὶ τῶν προτέρων τὰ δεύτερα, τοῦτο ποιοῦντες οὐκ ἄνευ λόγου, ἀλλ', ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι οὐδενὶ πείθεσθε τῇ ἐκκλησίᾳ, καθὼς ὑπεγράψατε, ἀλλά γε εἰς πάντα μένοντες ἀδιόρθωτοι, τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὰ πάθη ὑμῶν ζητεῖτε συμπράκτορα, οὐχ ὑποκύψαι ταύτῃ καταδεχόμενοι, ἀλλ' ἐκείνην ὑμῖν αὐτοῖς ὑποκλῖναι φιλοτιμούμενοι, ὅπερ ἡμεῖς ποιῆσαι οὐκ ἐπετράπημεν, κἂν τοῦτο τολμήσωμεν πρᾶξαι, ὅπερ, Θεέ μου, μὴ γένοιτο, τότε μένει ἀβέβαιον καὶ ἀτέλεστον, ὅτι πᾶσιν ὑμῖν [...] γε ἀνάνευσις οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἐπιστροφῆς ὅλως ἐλπίς. Ἀγροικία γὰρ μακρὰ καὶ πολυειδὴς πώρωσις καὶ κακίστη συνήθεια κατεκράτησε πάντων καὶ ἔτι μᾶλλον ὑπερισχύσει. Ἀλλ' ἕως πότε ἀδολεσχοῦντες μακρηγοροῦμεν; Τὸ θέλημα γενέσθω τὸ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

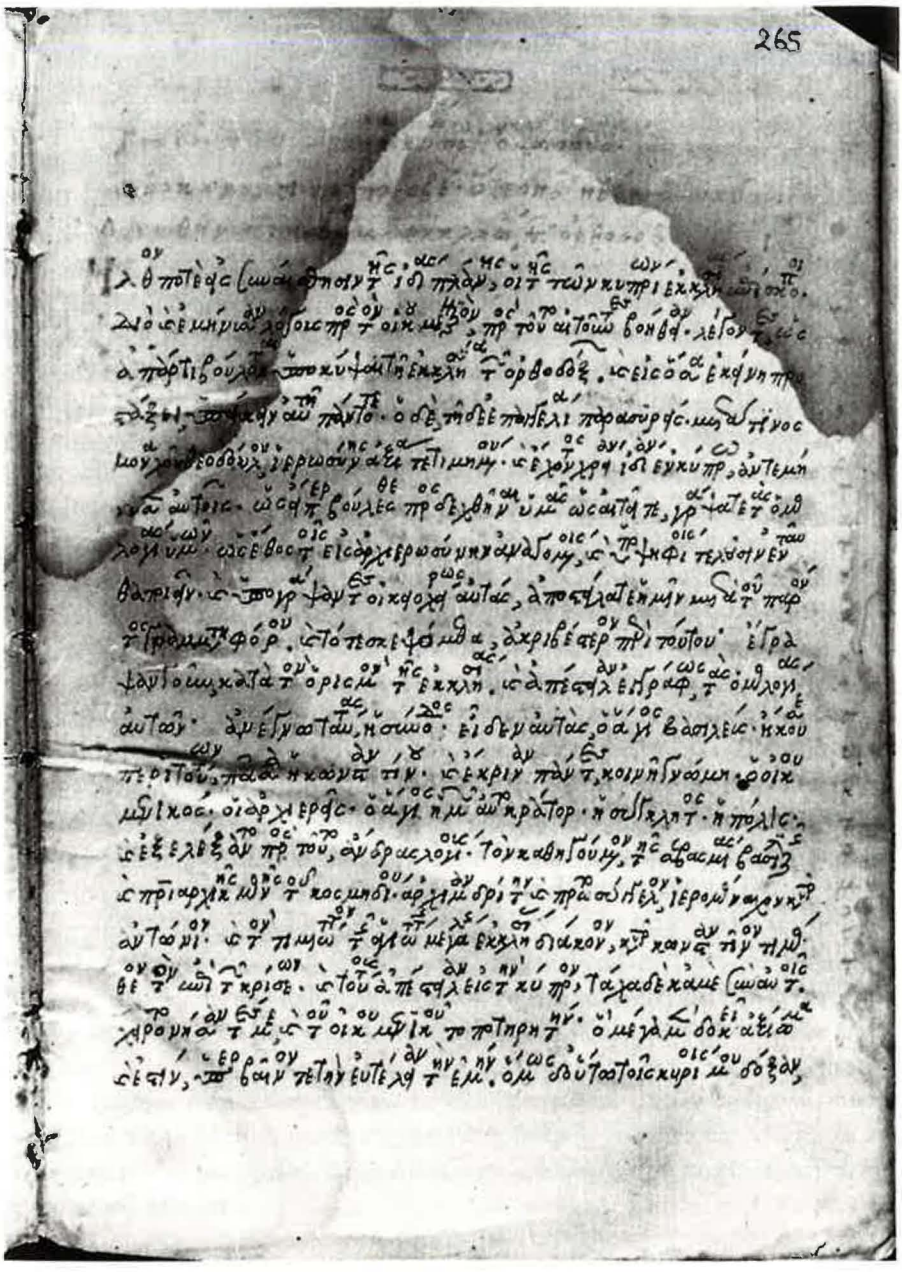
Τούτων οὖν ῥηθέντων καὶ γράμμασι τυπωθέντων, αὐτίκα τὴν σύνοδον κατελύσαμεν καὶ πρὸ τοῦ ἡμᾶς ἀναχθῆναι τῆς Κύπρου εἰς μνήμην τῶν μετέπειτα πάσαις ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις γεγράφαμεν, ὡς ἂν οἱ ἐντυγχάνοντες τούτοις ὑμνοῦντες τὸ πανάγιον πνεῦμα καὶ τὸν Σωτῆρα εὐχαριστοῦντες Χριστόν, δοξάζωσι τὸν Θεὸν καὶ πατέρα, ὅτι ἠξίωσε καὶ ἡμᾶς ἡ πολυΰμνητος Τριὰς τὴν καθαρὰν ἡμῶν καὶ ἄσπιλον πίστιν εἰλικρινῆ τηρῆσαι καὶ ἀρραγῆ καὶ ἀμώμητον.

Ἔληξαν αὐχήν, δάκτυλοι τρεῖς καὶ γόνυ,
ὄμματα, γραφὶς, νοῦς, πτύχαι, μέλαν, στίχοι.

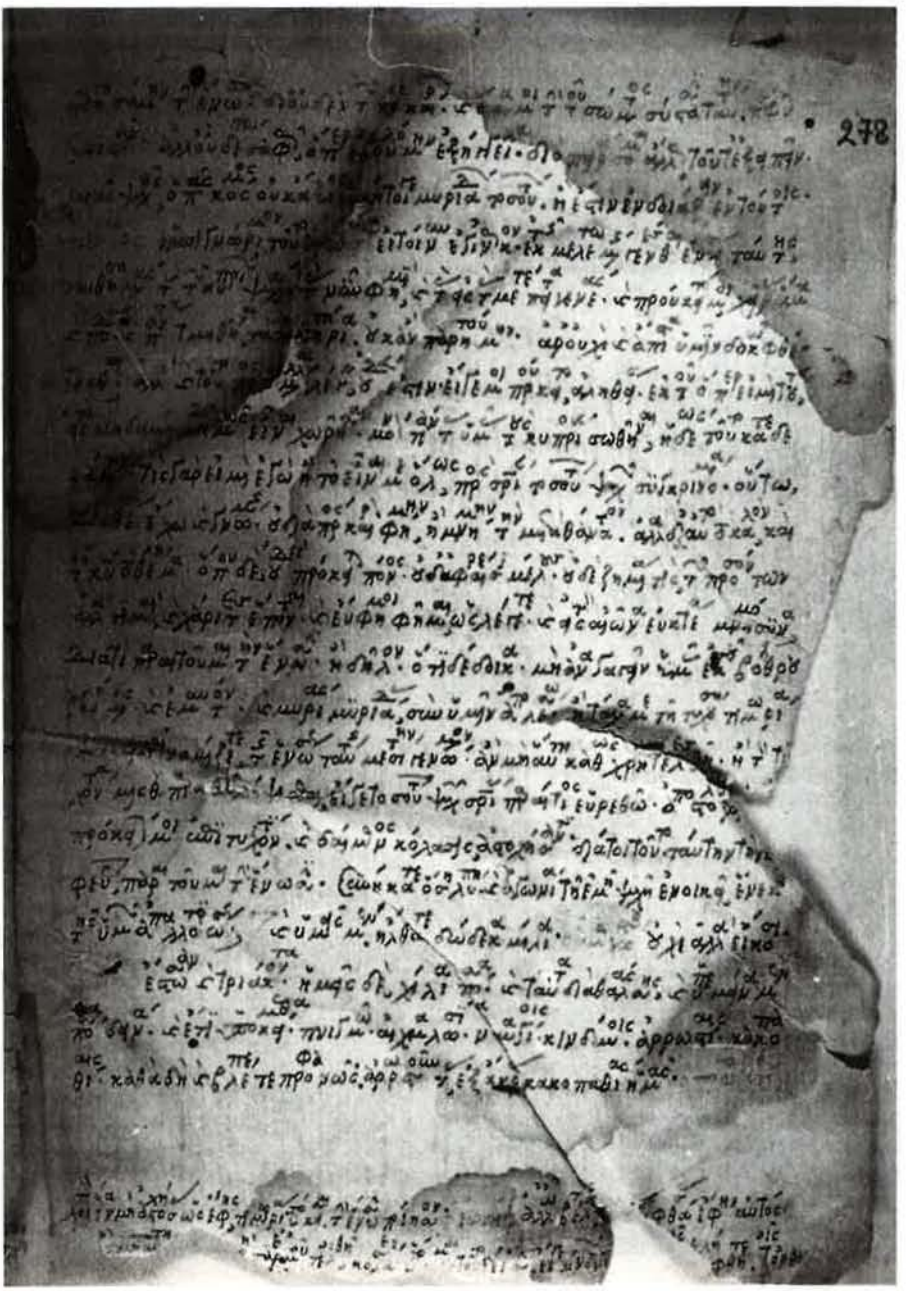
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

753 cf. Luc. 18.30

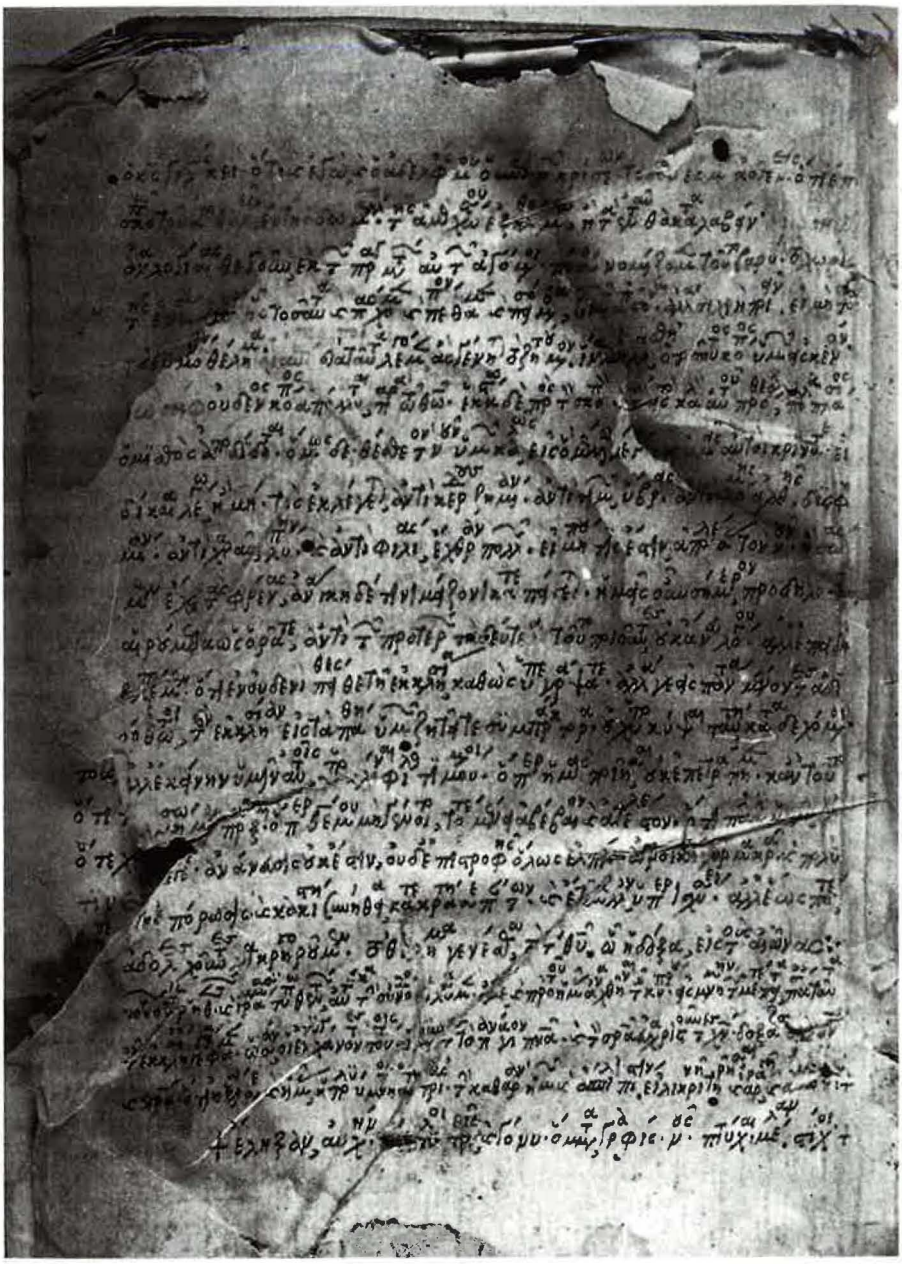
757 εἰ μήπου τις ἔστιν K 763 ὑποκλίναι K 765 post ὑμῖν lacuna 2-3 litterarum K; fortasse <ἄρα>γε 771 ὡσ ἂν K 775-776 ante Ἔληξαν et post στίχοι cruces habet K 776 ὄμματα K

Πίν. 1. Χφ. Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης, ἀριθ. 247 (Dujčev, ἀριθ. 262), φ. 265.

Πίν. 2. Χφ. Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης, ἀριθ. 247 (Dujčev, ἀριθ. 262), φ. 278.

Πίν. 3. Χφ. Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης, ἀριθ. 247 (Dujčev, ἀριθ. 262), φ. 278v.